

147518

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ORTA ÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
COĞRAFYA ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

147518

3 ŞUBAT 2002 SULTANDAĞI DEPREMİNİN ÖĞRENCİLER
VE ÖĞRENMELERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. Akif AKKUŞ

HAZIRLAYAN
Ahmet YILMAZ

KONYA 2004

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
TABLolar LİSTESİ.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
ÖZET- ABSTRACT.....	vii

BÖLÜM I

1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	2
1.2. Araştırmanın Önemi.....	3
1.3. Araştırmanın Sayıtları.....	4
1.4. Araştırmanın Sınırları.....	4
1.5. Tanımlar.....	4

BÖLÜM II

2. ÖĞRENME.....	6
2.1. Öğretme.....	8
2.2. Öğretim	9
2.3. Öğrenci Özellikleri.....	12
2.4. İlköğretim	14
2.4.1. İlköğretimin Önemi.....	15
2.4.2. İlköğretim Amaç ve Görevleri	15
2.5. Ortaöğretim.....	15
2.5.1. Ortaöğretimin Önemi.....	16
2.5.2. Ortaöğretim Amaç ve Görevleri.....	16
2.6. Gelişim Dönemleri ve Özellikleri.....	17
2.6.1. Bedensel Gelişim	17
2.6.2. Bilişsel Gelişim	17
2.6.3. Duygusal Gelişim	19
2.6.4. Toplumsal Gelişim	20

BÖLÜM III

3. DOĞAL AFETLER VE ETKİLERİ	22
3.1. Doğal Afetler	22
3.1.1. Deprem	22
3.1.1.1. Depremlerin Yeryüzünde Dağılışı.....	23
3.1.1.2. Türkiye’de Depremler.....	23
3.1.1.3. Sultandağı Depremi.....	24
3.2. Deprem Etkileri.....	25
3.2.1. Travma ve Travma Sonrası Stres Tepkileri.....	26
3.2.1.1. Travmatik Olaylara ve Kayıplara Verilen Tepkiler.....	26
3.2.1.2. Travma Sonrası Stres Tepkileri.....	29
3.2.1.3. Deprem Çocuklar Üzerindeki Genel Etkileri.....	31
3.2.1.4. Depremlerin Okul Çağındaki Çocuklar Üzerindeki Etkileri.....	32
3.3. İlgili Araştırmalar.....	34

BÖLÜM IV

4. YÖNTEM	40
4.1. Araştırmanın Modeli.....	40
4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	40
4.3. Veri Toplama Araçları.....	41
4.4. Verilerin Analizi.....	42

BÖLÜM V

5. BULGULAR VE YORUM.....	43
5.1. Öğrencilerin Sultandağı Depremi Yaşayıp Yaşamadıkları ile İlgili Bulgular.....	43
5.2. Depremde Evi Hasar Gören Öğrenciler ile İlgili Bulgular.....	43
5.3. Deprem Sırasında Yaralanma Durumu ile İlgili Bulgular.....	44

5.4. Depremde Herhangi Bir Yakınını Kaybetme Durumu ile İlgili	
Bulgular.....	44
5.5. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Okul Sevgilerinin	
Farklılık Gösterip/Göstermediğine İlişkin Bulgular	44
5.6. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Derslere Karşı	
Motivasyonlarının Farklılık Gösterip/Göstermediğine İlişkin Bulgular.	45
5.7. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Derslere Karşı	
İlgilerinin Farklılık Gösterip/Göstermediğine İlişkin Bulgular	45
5.8. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Dikkat Düzeylerinin	
Farklılık Gösterip/Göstermediğine İlişkin Bulgular	46
5.9. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Derslere Aktif	
Katılımlarının Farklılık Gösterip/Göstermediğine İlişkin Bulgular	47
5.10. Deprem Öncesi ve Sonrası Öğrencilerin Ders Çalışmaya Ayırdıkları	
Sürenin Farklılık Gösterip/Göstermediğine İlişkin Bulgular	48
5.11. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Not	
Ortalamalarının Farklılık Gösterip/Göstermediğine İlişkin Bulgular	48
5.12. Deprem Öğrencileri ne Şekilde Etkilediğine İlişkin Bulgular.....	49
5.13. Öğrencilerin Deprem Hakkında Konuşulanlardan Ne Derece	
Etkilendikleri ile İlgili Bulgular.....	50
5.14. Deprem Sonrası Öğrenci Davranışlarında Değişiklik Olup	
Olmadığına İlişkin Bulgular.....	51
BÖLÜM VI	
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	52
6.1. Sonuçlar	52
6.2. Öneriler.....	53
KAYNAKLAR.....	55
ÖZGEÇMİŞ.....	58
EKLER.....	59

KISALTMALAR

A.F : Anket Formu

T.S.S : Travma Sonrası Stres

R.A.M: Rehberlik ve Araştırma Merkezi

M.E.B: Milli Eğitim Bakanlığı

YAY : Yayınları

C. : Cilt

S. : Sayı

s. : Sayfa

Akt. : Aktarma

TABLolar

<u>Tablo No</u>	<u>Sayfa No</u>
Tablo 2.2.1 Öğretim Sisteminin Başlıca Öğeleri	12
Tablo 4.2.1. Bolvadin İlçe Merkezindeki Okullar İle Öğrenci Sayıları	41
Tablo 4.2.2. Örnekleme Alınan Okullar ve Öğrenci Sayıları	41
Tablo 5.1.1. Depremden Etkilenen Öğrencilerin Dağılımı	43
Tablo 5.2.1. Depremde Evi Hasar Gören Öğrencilerin Dağılımı	43
Tablo 5.5.1. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Okul Sevgilerinin Farklılık Gösterip/Göstermediğine İlişkin Değerler	44
Tablo 5.6.1. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Derslere Karşı Motivasyonlarının Farklılık Gösterip/Göstermediğine İlişkin Değerler	.45
Tablo 5.7.1. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin İlgilerinin Farklılık Gösterip/Göstermediğine ilişkin Değerler	46
Tablo 5.8.1. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Dikkat Düzeylerinin Farklılık Gösterip/Göstermediğine ilişkin Değerler	46
Tablo 5.9.1. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Derslere Aktif Katılımlarının Farklılık Gösterip/Göstermediğine ilişkin Değerler	47
Tablo 5.10.1. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Ders Çalışmaya Ayırdıkları Sürenin Farklılık Gösterip/Göstermediğine ilişkin Değerler	.48
Tablo 5.11.1. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Not Ortalamalarının Farklılık Gösterip/Göstermediğine ilişkin Değerler	49
Tablo 5.12.1. Deprem Öğrencileri Ne Şekilde Etkilediğine İlişkin Değerler	49
Tablo 5.13.1. Öğrencilerin Deprem Hakkında Konuşmalardan Ne Derece Etkilendikleri ile İlgili Değerler	50
Tablo 5.14.1. Deprem Sonrası Öğrenci Davranışlarında Değişiklik Olup olmadığına İlişkin Değerler	51

ÖNSÖZ

Ülkemiz, dünyanın en önemli deprem kuşaklarından biri olan Alp-Himalaya deprem kuşağı üzerinde yer almaktadır. Bu nedenle, ülkemizde sık sık depremler meydana gelmektedir. Geçmişten günümüze süregelen depremler çok sayıda can ve mal kaybının yanı sıra, insanların ciddi anlamda psikolojik sorunlar yaşamalarına da neden olmuştur.

Hiç şüphesiz, depremin yarattığı bu olumsuz sonuçlar en fazla çocukları etkilemiştir. Deprem tehdidiyle karşı karşıya olmak çocuklarımızın çeşitli deprem korku ve kaygıları edinmelerine yol açmıştır.

Bu araştırma, depremin öğrencilerin okul başarısı ve öğrenme düzeylerini ne derece etkilediğini tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır.

Öncelikle bu araştırmanın hazırlanmasına değerli görüş ve önerileriyle katkıda bulunan tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Akif AKKUŞ'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, araştırmama bilgi ve desteğiyle katkıda bulunan Konya Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Araştırma Görevlisi Ali MEYDAN'a, Afyon Kocatepe Üniversitesi Bolvadin Meslek Yüksek Okulu Öğretim Üyesi Cevat CEYLAN'a ve Bolvadin Ahmet Emet İlköğretim Okulu Müdür Yardımcısı Mehmet PESEN'e, manevi desteklerini hep yanımda hissettiğim ailem ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkür ederim.

Ahmet YILMAZ

KONYA 2004

ÖZET

3 ŞUBAT 2002 SULTANDAĞI DEPREMİNİN ÖĞRENCİLER VE ÖĞRENMELELERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu çalışma, 3 şubat 2002 Sultandağı depreminin, öğrencilerin okul başarıları ve öğrenme düzeylerini ne derece etkilediğini tespit etmeye yönelik bir araştırmadır. Araştırmanın verileri, evrene giren öğrencilerden anket yoluyla elde edilmiştir. Öğrencilerin deprem öncesi ve deprem sonrası yaşantılarında, okul başarıları ve öğrenme düzeylerinde ortaya çıkan değişiklikleri ifade eden görüşleri incelenmiştir. Araştırma sonunda, öğrencilerin, derslere karşı ilgi ve motivasyonlarında, ders çalışma isteği ve çalışmaya ayırdıkları sürede, not ortalamaları, derslere katılım ve dikkat düzeyleri ile okul sevgilerinde azalma olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmanın I. bölümünde, çalışmanın amacı ve önemi ile ilgili bilgiler sunulmuştur. II. bölümde, öğrenme kavramı detaylı olarak anlatılmıştır. III. bölümde, doğal afetler ve etkileri ile literatür araştırması, IV. bölümde, verilerin analizi yapılmıştır. V. bölümde, bulgular ve yorumlar ele alınmış, VI. bölümde ise, çalışmanın sonucunda elde edilen verilere dayanarak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Öğrenme, Travmatik olay, Sultandağı depremi

ABSTRACT

EVALUATION OF THE EFFECT OF THE FEBRUARY 3th 2002 EARTQUAKE ON THE STUDENTS AND THEIR LEARNING

This study is a research that aims at finding out to what degree the February 3th 2002 Eartquake affected students success and their learning levels. The data were collected via questionnaire from students. Students views that Express the changes in their school success and learning levels, in their lives before the eartquake and after the eartquake were examined. The research results suggested that there has been a decrease in their interest and motivation the time they spared to study, their grade means, their levels of joining the lesson and attention, and their love of school.

In the I. Chapter of the research, the aim and the significance of the study has been presented. II. Chapter deals with the learning cocept in detail. III. Chapter presents a review of literature on naturel disasters and their effects, and in the IV. Chapter data analysis in given. V. Chapter deals with the findings of the study and discussions. VI. Chapter presents suggestions depending on the results of the study.

Keywords: Eartquake, learning, trawmatic incident, sultandağı eartquake

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Tabii olayların etkisi altında yerkabuğunda ve bazen de üst mantoda meydana gelen kısa süreli sarsıntılara deprem denir (Akkuş, 1996: 148). Bilindiği gibi yurdumuz dünyanın en etkin deprem kuşaklarından birinin üzerinde bulunmaktadır. Geçmişte yurdumuzda birçok yıkıcı depremler olduğu gibi, gelecekte de sık sık oluşacak depremlerle büyük can ve mal kaybına uğrayacağımız bir gerçektir. Türkiye topraklarının %96'sı değişik deprem tehlikesiyle karşı karşıyadır. Nüfusun da %98'i deprem riski altında yaşamaktadır. Büyük sanayi merkezlerinin %98'i, barajların %92'sinin deprem bölgelerinde yer aldığı görülmektedir. Son 58 yıl içerisinde depremlerden 58.202 vatandaşımız hayatını kaybetmiş, 122.096 kişi yaralanmış ve yaklaşık olarak 411.465 bina yıkılmış veya ağır hasar görmüştür. Depremlerden her yıl ortalama 1.003 vatandaşımız ölmekte ve 7.094 bina yıkılmaktadır (Pampal, 1999: 54).

17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 'da ülkemizi sarsan depremler hepimizin yaşamını önemli ölçüde değiştirmiştir. Bu büyük depremlerin ardından, 3 Şubat 2002 günü özellikle Afyon ile Akşehir arasındaki koridoru etkileyen ve Richter ölçeğinde 6.1 büyüklüğündeki Sultandağı depremi, 43 vatandaşımızın yaşamını yitirmesine, 277 kişinin yaralanmasına ve 150 yapının yıkılmasına neden olmuştur (Türk Psikoloji Bülteni, 2002: 28).

Depremler, seller ve buna benzer doğal felaketler, bunları yaşayan topluluklarda kısa ya da uzun süreli psikolojik etkiler bırakmaktadır (Türk Psikoloji Bülteni, 1999: 18). Depreme maruz kalan insanların büyük bir kısmı normal yaşamlarına bir ölçüde dönseler bile bir kısmı olan bitenleri hatırlayabilir. Hatırlananların büyük çoğunluğu yıkımlarla, kayıplarla ve afetten sonra depremi yaşamış insanlar açısından tamamen değişmiş olan bir dünya ile ilgili ve oldukça acı verici olabilir.

İnsan hayatı açısından olağan dışı bir durum olan depremler karşısında yetişkinler gibi çocuklar da duygusal, bilişsel ve davranışsal tepkiler verebilirler. Özellikle okul çağında ve ergenlik döneminde olan öğrenciler üzerinde sosyal ve

psikolojik birçok tepkiler gözlenmektedir ve bazen bunlar çok şiddetli olabilmektedir. Bu tip durumlarda çocuklarda ve öğrencilerde; aşırı sinirli olma hali, arkadaş ve kardeşleriyle geçinememe, saldırgan davranışlar, okula gitmek istememe, okul başarılarında düşme, derslere ilgisizlik yada aşırı ilgi gösterme, fiziksel ve psikolojik birçok değişiklikler gözlenmektedir.

Herhangi bir kişi için aşırı derecede örseleyici veya başa çıkması zor olan, kişinin varlığını tehdit eden, hatta öleceğini düşündüren normal yaşamın dışındaki olaylara “Travmatik olay” denilmektedir. Şiddetli bir deprem travmatik olayın tipik bir örneğidir ve yetişkinler kadar çocuklar üzerinde de travma sonrası stres tepkileri olarak isimlendirilen tepkilere neden olmaktadır. Bu travmatik olaylar okul çağındaki öğrenciler üzerinde, saldırganlık, gevezelik erkek çocuklarda savaş oyunları ve silahlara ilgi gösterme, korku ve gelecek kaygısı ve derslerdeki başarılarında gerileme gibi sonuçlar doğurabilmektedir. Burada tanımlamış olduğumuz bütün bu tepkiler deprem sonrası çocuklarda ve ergenlerde sıklıkla görülür. Öğretmenler, çocukların yaşamış oldukları olayı yansıtan davranışları okulda kolayca gözleyebilirler (Psikoeğitim el kitabı, 2000: 2).

Bu açıklamalardan sonra araştırmanın konusunu şu şekilde açıklayabiliriz: Araştırmanın konusu; Depreme maruz kalmış öğrencilerin bu travmatik olaydan ne düzeyde etkilendikleri ve depremlerin okul başarılarını etkileyip etkilemediğidir. Başka bir deyişle deprem sonrası öğrencilerin yaşadıkları olayların onların fiziksel ve zihinsel durumlarına ve de öğrenmelerine etkisinin ne düzeyde olduğudur. Deprem sonucunda öğrencilerde ne gibi etkilerin görüldüğü araştırılacak ve bunların öğrenmelerine etkileri ortaya konmaya çalışılacaktır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı; 3 Şubat 2002 yılında Bolvadin ve çevresinde meydana gelen depremin öğrencilerin fiziksel ve zihinsel durumlarına etkilerini ortaya koymaktır. Bu etkileri ortaya koyabilmek için Bolvadin ilçe merkezinden seçilecek olan ilk ve ortaöğretim okullarındaki öğrencilere anket uygulanıp değerlendirilecektir.

Yapılacak olan bu çalışmanın bir diğer amacı da depremin öğrenciler üzerindeki psikolojik etkileri ve bunun öğrenci başarılarına olan tesirleri hakkında öğretmenlerin ve anne-babaların bu konuya ilişkin anlayışlarını geliştirmektir.

Bu bakımdan bu çalışmada şu soruların yanıtı aranmıştır:

1-Depremlerin öğrenciler üzerindeki psikolojik etkileri nelerdir?

2-Deprem sırasında ve sonrasında yaşanan olayların öğrencilerin başarı durumlarına ve öğrenme düzeylerine etkileri nelerdir?

3-Depremler öğrenciler üzerinde ne gibi travmatik olaylara neden olur?

4-Depremlerin öğrencilerde bıraktığı etkiler kalıcı mıdır? Bunlar öğrencilerin öğrenim hayatlarını ne yönde etkiler?

5-Yaşanan deprem faciası öğrencilerin okula ve derslere olan ilgisini ne şekilde etkiler?

1.2. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın önemini şu şekilde ifade edebiliriz:

3 Şubat 2002'de Bolvadin ve çevresinde meydana gelen deprem bölgede yaşayan insanların yaşamını olumsuz yönde etkilemiştir. Depreme maruz kalan insanların büyük kısmı normal yaşamlarına dönmüş olsalar bile bir kısmı hala olumsuz etkiler yaşamaktadır. Bu ve benzeri olaylar karşısında yetişkinler kadar öğrencilerimiz de duygusal, bilişsel ve davranışsal açıdan bu olumsuz etkileri yaşamaktadırlar.

Bu araştırma; İlköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerimizin deprem nedeniyle göstermiş oldukları duygusal, bilişsel, davranışsal tepkileri ve bu tepkilerin öğrenme düzeylerine olan etkilerini ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Ayrıca çalışmada öğrencilerin deprem karşısında gösterdikleri tepkiler ayrıntılı olarak tanımlanacak, gerek çocuklara ve anne-babalara gerekse öğretmenlere bu olumsuzlukların üstesinden nasıl gelecekleri hakkında bilgiler verilecektir.

Bu nedenlerden dolayı yapılacak olan bu araştırma, öğretmenlere, anne-babalara ve öğrencilere yardımcı olacağı, ayrıca bu alanda yapılacak olan araştırmalara da katkıda bulunacağı inancı ile önem arz etmektedir.

1.3. Araştırmanın Sayıltıları

Bu araştırmada kabul edilen sayıltılar şunlardır:

1-Geliştirilecek anket sorularının bu araştırma için gerekli verileri sağlayacağı varsayılmıştır.

2-Öğrencilerin anket sorularına verecekleri cevapların geçerli ve güvenilir olacağı varsayılmıştır.

3-Örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmıştır. Verilerin toplanacağı çalışma evreni ve bu evrenden seçilecek olan ilk ve ortaöğretim kurumlarındaki öğrenciler bu araştırmayı temsil edebilir niteliktedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

1-Bu araştırma, 2003-2004 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.

2-Bu araştırma, Bolvadin ilçe merkezi ile sınırlıdır.

3-Bu araştırma, Bolvadin ilçe merkezinden seçilen 4 ilköğretim ve 2 ortaöğretim okulunda öğrenim gören öğrencileri kapsamaktadır.

1.5. Tanımlar

Deprem: Tabii olayların etkisi altında yerkabuğunda ve bazende üst mantoda meydana gelen kısa süreli sarsıntılara denir (Akkuş, 1996: 148).

Travma: Herhangi bir kişi için aşırı derecede örseleyici ve başa çıkması zor olan, kişinin varlığını tehdit eden, normal yaşamın dışındaki olaylara denir (Türk Psikoloji Bülteni, 1999: 68).

Öğretim: Öğretme faaliyetlerinin önceden belirlenen hedefler doğrultusunda planlı ve kontrollü olarak düzenlenmesi ve uygulanmasına denir.

Öğretme: Öğrenmeyi sağlamak amacıyla düzenlenen tüm faaliyetlerdir (Fidan- Erden, 1993: 178).

Eğitim: Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişiklikleri meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1972: 13).

İlköğretim Okulu: Zorunlu eğitim çağındaki çocukların eğitim-öğretim gördükleri ve öğrenim süresi 8 yıl olan ilköğretim kurumu (İlköğretim Kurumları Yönetmeliğı, 1997: 1).

Öğrenme: Yaşantı ürünü ve az çok kalıcı izli davranış değışikliğidir.

Öğretim Programı: Eğitim programı içerisinde yer alan öğretme-öğrenme süreçleri ile ilgili tüm etkinliklerdir (Fidan-Erden, 1993: 158).

Kaygı: Güçlü bir istek yada dürtünün gerçekleşmeyecek gibi durumlarda ortaya çıkan tedirgin edici bir duygu (Selçuk, 2000: 128).

Depresyon: Belirlenebilir bir olaya (bir sınavı, işini, yakınlarını kaybetme vb. gibi)bağılı olarak ortaya çıkan ruhsal çöküntü (Budak, 2000: 204).

Örselenme: Bireyin bedensel, duygusal ve bilişsel yapısının engellemeler (fiziksel, duygusal) yoluyla zedelenmesi (Psikoeğitim El Kitabı, 2000: 15).

Ortaöğretim: 15-17 yaş grubunu kapsayan, öğrencilere bir meslek kazandırmayı ve onları yüksek öğretim kurumlarına hazırlamayı amaçlayan eğitim devresidir (Fidan - Erden, 1993: 216).

Rijit: Katı ve sert cisimlerin bükülmesi halinde hemen kırılacak bir özellik göstermesidir (İzırak, 1992: 269).

BÖLÜM II

2. ÖĞRENME

İnsanlar yaşamları boyunca karşılaştıkları çeşitli durumlarla etkileşim içinde bulunurlar. Öğrenme, bu etkileşim sonucu kişide oluşan kalıcı davranış değişmeleridir.

Öğrenme yoluyla insanlar bilgi, beceri, tutum ve değerler kazanırlar. İnsanlar konuşmayı, yürümeyi, birlikte yaşamayı, yazı yazmayı, bisiklete binmeyi, keman çalmayı, karşılaştıkları problemleri çözmeyi ve bunlara benzer günlük yaşamın gerektirdiği binlerce davranışı öğrenme yoluyla elde ederler.

Psikologlar arasında öğrenmenin tanımı konusunda tam bir beraberlik yoktur. Bununla beraber psikologların hemen hepsi öğrenmenin kişinin yeni bir davranışa sahip olduğu, kendisinde olan davranışları değiştirdiği ve bunların kişinin gelecekteki faaliyetlerinde etkili olduğu zaman oluştuğunu kabul etmektedirler. Araba kullanma, yazı yazma, şiir ezberleme, konuşma ve bunun gibi faaliyetler bir davranış değişikliği ve öğrenmedir. Bunlar oldukça kalıcı değişmelerdir. Bazıları ömrümüz boyunca bizde kalır. Bazıları silinir gibi olur fakat yeri gelince bunları da hatırlayabiliriz. Öğrenme, davranış değiştirmelerin kalıcı olmasıyla mümkündür.

İnsanı toplumsal bir varlık yapan ve onu diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerden biri öğrenme yeteneğine sahip olmasıdır. Doğduğu zaman bilinçli hiçbir davranış göstermeyen insanoğlu, yaşaması için gerekli olan tüm davranışları çevre etkisi ve doğuştan sahip olduğu güçlerin yardımıyla öğrenir. Öğrenme, değişik biçimlerde tanımlanmakla beraber, psikologların çoğu öğrenmenin, bireyin çevresiyle etkileşim kurması sonucu oluştuğu ve davranışlarında değişiklik meydana getirdiği görüşünde birleşmektedirler (Fidan-Erden, 1993: 158).

Bireyin çevresi ile etkileşim kurması, çevresindeki uyarıcıları duyu organları yardımıyla alarak onlara bir tepkide bulunmasıdır. Etkileşim birey ile çevresi arasında kurulan iki yönlü ilişkidir. Etkileşimin gerçekleşmesi için hem uyarıcının bireyi etkilemesi hem de bireyin bu etkiye bir tepkide bulunması gerekir. Kişi ile çevresi arasında etkileşim gözlenebilir ya da gözlenemez türde olabilir. Örneğin, sınıfta öğretmen tarafından sunulan uyarıcılara zihinsel tepkide bulunan bir

öğrenci, öğretmenin sunduğu uyarıcılarla etkileşimde bulunuyor demektir. Ancak bu etkileşim dışarıdan gözlenemez. Öğrenci, öğretmene konu ile ilgili bir soru yöneltirse etkileşim gözlenebilir hale gelir.

Kişi nesnelere elleyleyerek, koklayarak, gözleyerek, konuşarak, kitap okuyarak, televizyon seyrederek çevresiyle etkileşim kurar. Ancak bu etkileşimlerin bazıları bireyde hiçbir iz bırakmazken (kısa sürede unutulurken) bazıları kalıcı olur. Kişinin çevresi ile kurduğu etkileşim sonucu bireyde meydana gelen kalıcı izler bireyin yaşantılarını oluşturur. Öğrenme bu yaşantıların ürünüdür. Bu açıdan öğrenme “yaşantı ürünü kalıcı izli” davranış değişmesi olarak tanımlanır (Fidan, 1996: 10). Diğer tanımlara baktığımızda öğrenme:

Cüceloğlu'na göre (1993), organizmanın yaşantıları sonucu davranışta ortaya çıkan oldukça devamlı değişikliklerdir.

Bacanlı'ya göre (1999), tekrar ya da yaşantı yoluyla organizmanın davranışlarında meydana gelen oldukça kalıcı ve sürekli değişikliklerdir.

Aydın'a göre (1999), yaşantısal deneyimler yoluyla davranışlarda oluşan kalıcı ve izli değişimlerdir.

Özden'e göre (2000), kişide çevresi ile etkileşimi sonucu oluşan düşünce, duyuş ve davranış değişikliğidir.

Görüldüğü gibi öğrenme konusunda yapılan tanımların ortak noktaları “yaşantı”, “davranış değişikliği” ve “süreklilik”tir.

Yaşantı, çevresiyle belli düzeydeki etkileşimleri sonucunda bireyde meydana gelen kalıcı izlerdir. Bireyin çevresiyle yaptığı her türlü etkileşim bireyde kalıcı yaşantı oluşturmaz. Bireyin çevresiyle olan etkileşiminin etkin ve sürekli olması yaşantıyı oluşturur.

Organizmanın her tür etkinliği davranışta kendini gösterir. Davranış değişikliğinin olduğu yerde ve anda öğrenmeden söz edilebilir. Bazı öğrenmelerde davranış değişikliğinin dolaylı gözlendiği durumlarda öğrenme en azından bir davranış değişikliği olasılığı olarak veya bir değişim eğilimi olarak görülür.

Öğrenme, yaşam boyu devam eden kısa- uzun süreli davranış değişimlerini kapsar. Geçici durumlar davranışları değiştirir, ancak öğrenme gibi süreklilik

gösteremezler. Kısacası öğrenmede süreklilik, öğrenmenin yerini yeni öğrenmeler alıncaya kadar sürmektedir (Sert, 2002: 3).

Öğrenme genellikle kendiliğinden ve yönlendirilmiş olmak üzere iki türlü meydana gelmektedir. Bireyin kendi kendine yaptığı bir eylem ya da yaşantı sonucu meydana gelen davranış değişikliği öğrenme olarak kabul edilebilir. Bireyin günlük yaşantısında gösterdiği davranışların büyük bir kısmı kendiliğinden öğrenmenin ürünleridir. Kendiliğinden öğrenme kasıtlı ya da kasıtsız olabilir (Fidan- Erden, 1998: 25-126).Bireyin kendiliğinden gerçekleştirdiği öğrenmeler şunlardır:

1.Algılama yoluyla öğrenme, bir bireyin dış dünyadaki nesnelere hakkında duyu organları (yani, görme, işitme, dokunma, koklama ve tat alma) yoluyla edindiği mesajların beyinde yorumlanması ve anlam kazanması sonucunda gerçekleştirilir. Ancak, bu mesajların anlamları bireylerin bilgiyi algılamalarına bağlı olarak, her birey için farklı olabilmektedir.

2.Gözlem ve taklit yoluyla öğrenme, basit olarak bir bireyin çevresinde gelişen bir olayı veya davranışı gözlemesi ve onu olduğu gibi taklit etmesi ile oluşur.

3.Model alma yoluyla öğrenme de, bireyin kendi çevresinde değer bulunan bir tutumu veya davranışı örnek alarak sergilemesi söz konusudur.

4.Yönlendirilmiş öğrenme de ise, öğrenmeyi sağlayacak ortamı yaratan bir başka kişi ya da aracın varlığı söz konusudur. Yönlendirilmiş öğrenme, öğretme etkinliklerinin sonucunda meydana gelir. Öğrenme öğretene kişi ya da aracın yardımıyla gerçekleşir (Fidan - Erden, 1998: 21).

2.1. Öğretme

Öğretme oldukça eski bir olgudur. İnsanların kendi yaşantıları yoluyla edindikleri bilgileri diğer insanlara aktarma çabaları öğretme olarak kabul edilirse bu olgunun insanlık tarihi kadar eski olduğu görülür (Fidan ve Erden, 1988: 197).

Öğretme genel olarak, öğrenmenin kolaylaştırılması, öğrenmeye rehberlik edilmesi ve öğrenene öğrenmeyi gerçekleştirmesinde yardımcı olunması süreci olarak ele alınmaktadır (Açıkgöz, 1998: 11).

Öğretme, en geniş anlamıyla öğrenmeyi sağlama etkinlikleridir. Öğretme bilinçli ve amaçlı bir etkinliktir. Öğretme faaliyetleri bireyde davranış değişikliği

meydana getirmek amacıyla bir kişi ya da grup tarafından düzenlenebileceği gibi bilgisayar, televizyon, film, kitap gibi çeşitli materyallerde yer alan görsel ve yazılı sembollerle de sağlanabilir.

Toplumsal yaşantı içinde bireye öğretme etkinliği sunan birçok kişi ve araç vardır. Aile içinde anne-babaları, akran gruplarında arkadaşları, kitle iletişim araçların gönderdiği mesajlarla, etkileşimde bulunarak yeni davranışlar kazanır ya da varolan davranışlarını geliştirir. Ancak, bu tür öğrenmelerde istendik davranışların yanı sıra istenmedik olanların da öğrenilmesi mümkündür (Fidan, 1996: 11).

2.2. Öğretim

Öğretme faaliyetlerinin önceden belirlenen hedefler doğrultusunda planlı ve kontrollü olarak düzenlenmesi ve uygulanmasına öğretim denir (Fidan-Erden, 1993: 22).

Öğretimin temel amacı, öğrencilere önceden belirlenen bilgi, beceri ve tutumları kazandırmaktır. Hedefler genellikle bilişsel, psiko-motor ve duyuşsal olmak üzere üç kategoride ele alınır.

Bilgiye dayalı öğrenmeler, bilişsel kategoriye girer. Renkleri birbirinden ayırt etme, belli bir ilkeyi söyleme, olguları tarihlerine göre sıralama, kuralları uygulama, problem çözme gibi öğrenmeler bu kategoride toplanır. Okul öğrenmelerin büyük bir kısmı bilişseldir.

Duyu organları ile kaslar ve sinir sistemi arasındaki koordinasyonu gerektiren öğrenmeler ise psiko-motor (beceri) dir. Makas ile bir resmi düzgün kesme, testere kullanma, laboratuvar araçlarını kullanma, takla atma gibi öğrenmeleri psiko-motor kategoriye girer.

Okullarda bilişsel ve psiko-motor hedeflerin yanı sıra duyuşsal hedeflere de yer verilir. Duyuşsal hedefler çoğunlukla tutum geliştirmeye yöneliktir. Birlikte çalışma alışkanlığı, bayrağa bağlılık, kitap okumaktan zevk alma gibi öğrenmeler duyuşsal yönü olan davranışlardır (Fidan-Erden, 1988: 199).

Tutarlı ve anlamlı yaşantılara aktif anlamda yer veren bir öğretim anlayışında öğrenmenin gerçekleştirilmesi önem taşır. Çeşitli öğrenme teorilerini

irdeleyen kitabında, Hilgard (1956), öğrenmenin gerçekleştirilmesi için öğretimde dikkat edilmesi gereken noktaları şöyle belirlemiştir (Varış, 1991: 19-20).

1. Öğretirken öğrencinin kavrama gücünü göz önünde bulundurmak gerekir. Bunun ise göreceliği vardır. Bazı insanlar diğerlerine göre daha kolay ya da daha güçlkle öğrenirler. Bireylerin öğrenme gücü, öğretilen konuyu ya da objeye göre değişir.

2. Uyarılan bir insan (motivasyon) uyarılmayan göre daha kolay öğrenir. Genel olarak öğrenme ve başarılı olma isteği ve bir ödül alma ya da cezayı savma gibi uyarımlar öğrenmeyi destekler.

3. Uyarımın (motivasyon) ölçülü olmasına çok dikkat etmek gerekir. Çok şiddetli uyarım “ızdırıp, korku, endişe vermek” duygusal dengeyi bozabilir. Bu ise öğrenmeyi engeller.

4. Ödüllendirme ile kontrol edilen öğrenme, genellikle ceza ile kontrol edilen öğrenmeye oranla daha etkin olur. Öğrenciye başarısızlıkla tehdit etmek öğrenmeye ket vurabilir. Ödüllendirme ile cezalandırmanın öğrenme üzerindeki etkileri ve hangisinin daha etkin olduğu hususu kesin olarak çözülmemiştir. Pratikte, sosyal sonuçlara bakılarak öğretimde, belirli koşullar dışında ödüllendirmenin, cezalandırmaya yeğ tutulabileceği söylenebilir.

5. Bireyin içinde gelen uyarım, dışından empoze edilen uyarıma oranla daha etkili öğretim sağlar. Öğrenci kendi başarmak isterse ve bu motifle çalışırsa daha iyi öğrenir. Bu istek yalnızca yetişkinlerin isteği ile olur ve çocuk zorlanırsa, öğretim içten gelen uyarımda olduğu kadar sonuç vermeyebilir.

6. Öğretimde esas başarıdır. Herkesin başarılı olması için planlansa da, öğretim sonucunda herkes aynı derecede öğrenmeyebilir ve başarılı olmayabilir. Bu doğaldır. Önemli olan bireyin, başarısızlığı başarıya dönüştürmesidir. Bir başarısızlık sonunda hayal kırıklığına uğrayarak okuldan ya da dersten soğumak, istenen bir hal değildir ve öğretimde başarısızlığa karşı dayanıklılık yaratmak gerekir. Bunun içinde, bir öğrenim deneyimi başarısızlıkla sonuçlandığı zaman, bireye başarılı olabileceği öğrenim deneyimleri sağlamak gerekir.

7. Bireylerin, kendileri için gerçekçi olan amaçları saptamaları hususunda yetişmeleri gerekir. Amaçlar, ne hemen ve az çaba ile erişilecek kadar kolay ve ne de

erişilmeyecek kadar güç olmamalıdır. Amaçların, bireyin kapasitesine, öğrenme gücüne göre gerçekçi olarak saptanması, gerçekçi olmayan amaçlara oranla daha doyurucu bir öğrenme sağlar.

8. Öğrenmede geçmiş yaşantıların önemli bir yeri vardır. Bireyin geçmiş yaşantıları, öğrenmesini kolaylaştırabileceği gibi güçleştirebilir.

9. Bireyin bir anlatımdan ya da bir filminden öğrenirken, öğretime aktif olarak katılması, pasif alıcılığa tercih edilir. Öğrenme yaşantıları, öğrencinin ne kadar fazla sayıda duyu organına yöneltilirse o kadar etkin olur.

10. Öğrenciye göre anlamlı olan konular, anlamsız ve anlaşılması güç olan konulara oranla daha kolay öğrenilir.

11. Becerilerin iyi öğrenilmesinde tekrarlanan alıştırmaların yerini hiçbir şey tutamaz (bir konser piyanisti için olduğu gibi). Aynı durum, otomatik hale getirmek istediğimiz hareketlerin belirlenmesi için de doğrudur.

12. Öğrenci, öğrenme yaşantıları arasındaki ilişkileri bizzat bulur ve ilişkileri gerekli durumlara uygulama deneyimi kazanırsa, öğrendiği şeyleri başka konulara transfer etmesi kolaylaşır.

13. Uzun süre hatırlanması istenilen konuları sabitleştirmek için ayrı zamanlarda ara sıra yapılan hatırlamalar yararlı olmaktadır.

Sonuç olarak öğretim, öğrenci gelişimini amaçlayan ve öğrenmenin başlatılması, sürdürülmesi ve gerçekleştirilmesi için düzenlenen planlı etkinliklerden oluşan bir süreç olarak ele alınabilir. Ya da Romizowski'nin (1984) tanımında olduğu gibi öğretimin “amaçlı ve planlı öğretme süreci” olduğu söylenebilir. Bu tanımda da açıkça belirttiği gibi öğretme ile öğretim süreçleri arasındaki en önemli fark öğretimin planlılığıdır. Her iki sürecin ortak amacı öğrenmenin gerçekleşmesidir (Akt; Açıkgöz, 1998: 19).

Öğretim birçok unsurun birbiriyle etkileşim içinde olduğu bir süreçtir. Öğretimin amaçlarına ulaşmasında tüm unsurların göz önünde bulundurulması önem taşımaktadır. Günümüz eğitimcileri öğretim faaliyetlerini düzenlerken bu unsurların tek tek ve birbiriyle ilişkilerinin incelenmesi gerektiği görüşünde birleşmektedirler. Sistem içerisinde adı geçen her öğenin kendine özgü bir yapıya sahip olduğu düşünüldüğünde öğretimin ne kadar karmaşık bir sistem olduğu daha açık

görülmektedir. Örneğin, öğrenciyle ilgili olarak, benlik saygısı, denetim odağı, ilgi, yetenek, ön öğrenmeler, güdü, öğrenme biçimleri, süreçle ilgili olarak, dönüt-düzeltilme, bekleme süresi, katılım, öğretmenin sözel ve sözel olmayan davranışları, sınıf yönetimi vb. birçok değişken öğretim sistemini ve bu sistemin ürünlerini etkilemektedir. Öğretim sisteminde yer alan başlıca öğeler Tablo 2.2.1’de özetlenmektedir (Açıkgöz, 1998: 14).

Tablo 2.2.1 Öğretim Sisteminin Başlıca Öğeleri

Öğrenci	Öğrenme ortamına bazı ön öğrenmeler ve özelliklerle katılan ve yeni öğrenmeleri gerçekleştirmesi beklenen kişi
Öğretmen	Öğrencinin gelişimini sağlayacak yaşantıları seçerek ve uygulayarak öğrenciye yardımcı olan kişi.
Hedefler	Öğretim süreci sonunda öğrencinin kazanması öngörülen özellikler, bilgi ve beceriler ile öğrencilerin bunları edinime dönüştürebilmesi
Öğrenme-öğretme Süreçleri	Öğrenmenin gerçekleşmesi için düzenlenen öğretim etkinlikleri, öğrenme süreçleri ve bu süreçlerin içinde yer aldığı çevrenin(genellikle sınıf) yapı ve süreç özellikleri
İçerik	Öğrencinin yetiştirileceği konu alanı

Öğretim sisteminde belirlenen hedeflere ulaşmada öğrencilerin özelliklerini bilmek büyük önem taşır. Öğretme sürecinde gerçek bir öğretmen, öğrenme sürecinin sonucu olarak öğrencide oluşan değişikliklerin “kalıcı ve istenilen değişiklikler” olmasıyla ilgilenir ve davranışlarda kalıcı ve istenilen değişiklikleri gerçekleştirmek için öğrenciyi gerekli olan süreçlerin merkezine koyar. Öğrenci merkezli bir öğretim için ilk şart, öğrenci özelliklerini tanımaktır (Yalın, 1998: 145).

2.3. Öğrenci Özellikleri

Öğrenci, eğitim ihtiyacı olan ve bu ihtiyacını karşılamak amacıyla formal eğitim kurumlarına devam eden bireydir (Fidan-Erden, 1993: 74).

Öğrenci, öğretim sisteminin vazgeçilmez öğelerinden biridir. Öğretim sürecine giren her öğrenci bir bireydir ve onların her birine bir birey gibi davranılmalıdır. Farklı biyolojik yapıya sahip olan ve farklı çevrelerden gelen bireylerin olaylara bakış açısı ve onları yorumlayışı birbirinden farklıdır (Sert, 2002: 12).

Okulda öğretimin etkili olabilmesi için öğrencilerin bazı özelliklerinin bilinmesi önem taşır. Bunların başlıcaları, öğrencilerin fiziksel zihinsel ve sosyal gelişim düzeyleri ile önceki yaşantılarında elde ettikleri bilgi, beceri, tutum, duyu ve alışkanlıklardır. Öğrencilerin bu özellikleri, bir yandan öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesine yardımcı olurken diğer yandan onların eğitim yoluyla hangi davranışları öğrenip hangilerini öğrenmeyeceklerinin işaretçileridir.

Kuşkusuz okullarda grupta öğretim yapıldığı için her öğrencinin özelliğine uygun eğitim vermek mümkün değildir. Ancak okullarda genellikle aynı yaş grubundaki öğrencileri aynı sınıfta toplanmaları ve okul hayatının ilk yıllarından itibaren ortak bir eğitim programına göre yetiştirilmeleri bazı temel özellikleri açısından öğrencilerin birbirine benzemelerini sağlamaktadır. Öğretim faaliyetlerinin en azından bu ortak özelliklere uygun olarak düzenlenmesi gerekir (Fidan-Erden, 1993: 75).

Öğretim sisteminde belirlenen hedeflere ulaşmada öğrencinin özelliklerini bilmek nasıl ki büyük önem taşıyorsa öğrencinin gelişim sürecini dikkate alarak her gelişim dönemi özelliklerine uygun eğitim kurumları oluşturmakta büyük önem taşımaktadır.

Günümüzde, öğrenci gelişim özellikleri dikkate alınarak tüm ülkelerde olduğu gibi ülkemizde eğitim sistemi içerisinde farklı eğitim kurumları oluşturulmuştur. 1973 yılında kabul edilen 1739 sayılı Türk Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk Eğitim Sistemi iki ana bölüme oluşur. Birinci ana bölüme örgün eğitim, ikinci ana bölüme yaygın eğitim denmektedir. Örgün eğitim, okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimden oluşur. Yaygın eğitim ise, örgün eğitim dışında yapılan her türlü planlı eğitimi kapsar (Sert, 2002: 12).

2.4. İlköğretim

İlköğretim, 6-14 yaşlarındaki çocukların eğitim ve öğretimini kapsar. İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır (Ergit, 2000:196).

Hemen her ülkede ilköğretim, eğitim sisteminin temelidir. Bu yüzden ilköğretimi düzenlemek ve ilköğretim olanaklarını insanlara açmak, tüm nüfusa ilköğretimi zorunlu kılmak, devletlerin görevleri arasında sayılmıştır. Ülkemizde Milli Eğitim Temel Kanununa göre ilköğretim 6-14 yaşlarındaki çocukların eğitimini kapsamaktadır. Anayasa'ya göre ilköğretim bu çağdaki çocuklar için zorunludur. Böylece 6-14 yaşları zorunlu öğrenim çağı olmaktadır (Başaran, 1996: 75-81).

İlköğretim ve Eğitim Yasasında (1996), “öğretim çağı” kavramı geliştirilmiş ve 6-14 yaş grubundaki çocuklar için zorunlu ilköğretim çağı, çocuğun 6 yaşına kadar geçen süre olarak tanımlanmıştır. İlkokul öğretim süresinin en az 5 yıl olduğu da belirtilmiştir.

Milli Eğitim Temel Yasasında (1973), temel eğitimin genel olarak 6-14 yaşlarındaki çocukları kapsadığı, temel eğitim okullarının 5 yıllık birinci kademe ile 3 yıllık ikinci kademe eğitim kurumlarından meydana geldiği belirtilmiştir.

1983 yılında çıkarılan 2482 sayılı yasa ile “temel eğitim” kavramı yerine “ilköğretim kavramı” getirilmiştir. Ancak 1939 sayılı yasa belirtilen 8 yıllık zorunlu eğitim öngörülmüş ancak, bir geçici madde ile son 3 yılı (Ortaokul) askıya alınarak sadece ilkokul bölümü zorunlu olarak belirtilmiştir.

1997 yılında çıkarılan 4306 sayılı 8 yıllık İlköğretim Yasası ile ilköğretimin 8 yıllık kesintisiz öğretim yapan okullardan oluştuğu bitirenlere “ilköğretim” diploması verileceği, ortaokul sözlerinin “ilköğretim okulu” olarak değiştirileceği, ilköğretim 8. yılında, öğrencilerin orta öğretim okullarına ve iş alanlarına yönleneceği okul rehberlik örgütü tarafından “yönelme” yapılacağı ve Milli Eğitim Sisteminin, bu yönelmeyi yapacak biçimde yeniden düzenleneceği belirtilmiştir (Özgüven, 1999:283-284).

2.4.1. İlköğretim Önemi

İlköğretim eğitim sisteminin temel taşıdır. Bu eğitim kademesinde bireylere toplum içinde diğer üyelerle uyum içinde yaşamları ve yaşamlarını daha iyi bir biçimde sürdürmeleri için gerekli olan temel bilgi ve beceriler kazandırır (Fidan-Erden, 1993: 212).

İlköğretim, öğrencilere temel bilişsel becerileri kazandırır ve toplumun etkili bir üyesi olabilmeleri için bireylerin gerekli bilgi, beceri ve tutumlarını geliştirir. İlköğretim, çok çeşitli ve farklı nitelikleri ile heterojen bir yapı gösteren toplumdaki kişilerin ulusal amaçlar doğrultusunda “bütünleşmelerini” sağlar (Özguven, 1999:286).

2.4.2. İlköğretim Amaç ve Görevleri

14.6.1973 tarihli Milli Eğitim Temel Kanununa göre ilköğretim kurumlarının amaç ve görevleri şunlardır:

Milli Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak;

1. Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıklar kazandırmak, onu milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek.

2. Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünde yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır (Fidan-Erden, 1993:213).

İlköğretimin son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, orta öğretimde devam edilebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmalar yapılır (Ergit, 2000:196).

2.5. Orta Öğretim

Ortaöğretim 15-17 yaş grubunu kapsayan, öğrencilere bir meslek kazandırmayı ve onları yükseköğretim kurumlarına hazırlamayı amaçlayan eğitim devresidir. Ülkemizde ortaöğretim kurumları üçer yıllık liselerdir. Yalnız teknik liseler dört yıllıktır. Liseler, programlarına göre lise, teknik lise ve meslek lisesi gibi

adları alır. Bu öğretim kademesi özel okullar hariç parasızdır. Ancak zorunlu değildir.

2.5.1. Ortaöğretimin Önemi

Toplumların kalkınması ve gelişmesinde ara insan gücü büyük önem taşımaktadır. Ortaöğretim kurumları bürokrasinin, sanayi kuruluşlarının, hizmet ve tarım sektörünün ihtiyacı olan orta düzeydeki memur, sekreter, usta, nitelikli işçi, teknisyen, sağlık memuru, hemşire, din adamı vb gibi ara insan gücünü yetiştirmede rol oynar. Bu elemanlar bir yandan ekonomik sistem içinde kendilerinden beklenen görevleri yerine getirirken diğer yandan halk kitleleri ile aydınlar arasında iletişim kurulmasına yardımcı olurlar.

Orta öğretim diğer bir işlevi de yüksek öğretime öğrenci yetiştirmektir. Yüksek öğretimde verilen eğitim büyük ölçüde ortaöğretimde kazanılan bilgi ve tecrübelerle dayanmaktadır. Yükseköğretim kurumlarında öğrencilerin başarıları, ortaöğretim kurumlarındaki eğitimin niteliğine bağlıdır (Fidan-Erden, 1993:213-216).

2.5.2. Orta Öğretim Amaç ve Görevleri

Orta öğretimin amaç ve görevleri, Milli Eğitimin genel amaçlarına ve temsil ilkelerine uygun olarak:

1. Bütün öğrencilere orta öğretim seviyesinde asgari ortak bir genel kültür vermek suretiyle onlara kişi ve toplum sorunlarını tanıtmak, çözüm yolları aramak ve yurdun iktisadi sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmak bilincini ve gücünü kazandırmak

2. Öğrencileri, çeşitli program ve okullarda ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yüksek öğretime veya mesleğe hem de hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır.

Bu görevler yerine getirilirken öğrencilerin istekleri ve kabiliyetleri ile toplum ihtiyaçları arasında denge sağlanır (Ergit, 2000:197).

2.6. Gelişim Dönemleri ve Özellikleri

Okulda öğretimin etkili olabilmesi için öğrencilerin bazı gelişim dönemleri ve özelliklerinin bilinmesi büyük önem taşır.

2.6.1. Bedensel Gelişim

İnsan kişiliği üzerinde en çok etki yapan gelişme, beden gelişmesidir. Beden gelişmesi; boy, ağırlık, iskelet, kas, sinir, sindirim, kan ve solunum sistemlerini içine alan ve bireyin hareket, duygusal, toplumsal ve zihni gelişim ile yaşamını önemli derecede etkileyen bir büyük gelişim sürecini ifade eder.

Boyun büyümesi, 4 yaşına kadar hızlı, erinlik öncesi döneme kadar yavaş, sonra gelişimin sonuna kadar yeniden hızlıdır. Ağırlıktaki artış, en çok 10-15 yaş arasında görülmektedir. Erkek çocuklar, ilköğretim yıllarında hem boy hem de ağırlık bakımından kızlardan daha ileridedir. Erinlik öncesi dönemde bunun tersi bir durum görülür. Kızlar bu dönemde hem ağırlık hem de boy bakımından erkeklerden üstündür. Bu dönemin sonunda çocuk, erinliğe ermek suretiyle çocukluktan kurtulur. Erinlik öncesi dönem, 6-12 aylık bir süreyi kapsar (Binbaşoğlu, 1982: 77-79).

Ortalama olarak, erginlik dönemine kızlar 11-13, erkekler ise 13-15 yaşları arasında girerler. Ancak bu dönemin kesin olarak sınırlandırılması yanlış olur. Kız ve erkeklerde bu dönemin ortalarına gelindiğinde erinliğe ulaşılmış olunur. “Erginliğe ulaşma yaşına bağlı olarak bedensel görünüm de değişikliğe uğramaktadır. Erginlik öncesi çocuk görünümündeki bedensel yapı, erginlik sonrası bir yetişkin görünümüne sahip olur.” Bu dönemde gençlerin beden yapıları, benlik algılarını büyük ölçüde etkiler. Özellikle orta son sınıf (ilköğretim 8. sınıf) öğrencileri arasında fiziksel yapıları bakımından büyük farklılıklar vardır. Bir sınıfta oldukça uzun boylu, iri cüsseli adeta yetişkin özellikleri gösteren gençlerin yanında, çocuk yapısında bulunan öğrenciler de vardır (Erden ve Akman, 1995: 42-43).

2.6.2. Bilişsel Gelişim

Bilişsel Gelişim üzerine uzun süren araştırmalar yapan Piaget (1969), bilişsel gelişimi, 4 ana döneme ayırmıştır. Bunlar: Duyusal-motor dönem, işlem

öncesi dönem, somut işlemler dönemi, soyut işlemler dönemidir. Somut işlemler ve soyut işlemler dönemi, ilköğretim çağı çocuklarının yaşadıkları bilişsel gelişim dönemi içindedir.

Somut işlemler dönemi (7-11 yaş): Bu dönemde çocuklarda düşünme mantıklı olmaya başlar. Korunum ilkesini kavrarlar. Aynı miktardaki su, geniş ve ince uzun bardaktan yükseklikleri değişik olsa miktarı değişmez fikri gelişir. Sıralamayı, bir işlemi tersine döndürmeyi, zaman sayı ağırlık ve hacim kavramları bu dönemde kavranırlar. Bu çağın çocukları dış dünyadaki mantıksal değişmezliği, nesnelerin şekilleri değiştiği halde özgün özelliklerini kaybetmediklerini ve işlemlerin tersine dönüştürülebildiğini kavrarlar. Yapararak, yaşayarak duyu organlarını kullanarak öğrenme bu dönemin en önemli özelliğidir. Bu dönemde, sınıflama ve sıralama işlemlerinin rahatlıkla yapılması ve mantıksal düşünmenin başarılması beklenir. Çocuklar gerçek şeyler üzerinde odaklaşırlar, hayalle gerçeği birbirinden ayırt edebilirler.

Soyut işlemler Dönemi (11-15 yaş): Bu dönemde çocuklar mantıksal düşünmeye yetişkinlere erişirler. Sistematik düşünme ortaya çıkar. Bilimsel düşünme, hipotez kurma ve hipotezleri deneme yoluyla geliştirir. Bu olayın ardında yatan birçok nedeni arama ve çok yönlü düşünme alışkanlığı bu dönemde başlar. Bu dönemde çocuklarda kendileri için bir hayat felsefesi geliştirme, gerçek ile olması muhtemel olayları birlikte düşünme ve tasarım kurma gibi zihinsel faaliyetler gözlenir. Çocuklardaki kendi düşüncelerini deneme ve kritik etme davranışları da bu dönemin özelliklerindedir (Fidan- Erden, 1993:151).

Soyut işlemler döneminde çocukluk çağı düşünme biçimi, yetişkinlik dönemindeki düşünce biçimine dönüşmekle birlikte, bu dönüşüm ani olmaz. Erginlik döneminde yetişkin düşünce özelliklerini tümüyle içine almayan, ergenliğe has bir düşünce biçimi kendini gösterir. Ergen, düşünceyle oynamaktan büyük bir haz duyar. Farklı alanlarda kendisine has kavramlar geliştirerek bunları abartılı bir konuma sokarak inatla savunur. Kendi düşüncesinin en doğru düşünce olduğuna inanır. Çevresiyle gereksiz tartışmalara girer. Bu dönemin en belirgin özelliği benmerkezci düşünce yapısıdır. Ergen; “Ben her şeyle başa çıkabilirim, bana bir şey olmaz, yetişkinler beni anlamıyor “ şeklinde sık sık kullandığı cümlelerle hem kendisinin

dokunulmaz olduğunu ve hem de merkezin kendisi olduğunu yakın çevresine anlatarak olmadık risklere girer (Erden -Akman, 1995: 50).

2.6.3. Duygusal Gelişim

Öğrencinin okul etkinliklerinde, bütün davranışlarının içeriğinde duygusal etkilenme ve duygu yönlü bir tepki vardır. Çocuğun okulda herhangi bir dersteki başarısı, o dersin öğretmenine duyduğu duygu ile yakından ilgilidir. Öğrencinin bir konu ya da dersteki başarısı, onun o dersten haz almasına neden olur. Bir konuya karşı öğrenme isteği, duygu yönü ile ilgilidir. İşlenen konunun işe yarar oluşu çocukta öğrenme arzusu ve heyecanını güçlendirir. Bu ise çocukta, başarıma azminin kuvvetlenmesini sağlar.

Bir sınıf ortamında öğrencilerle öğretmen arasındaki duygu, sevmekten nefret etmeye kadar uzanabilir. Sınıf içi ilişkiler, yani öğrencilerin kendi aralarındaki duygusal iletişimlerle öğretmen ve öğrenciler arasındaki ilişkilerin niteliği, öğrenme havasını olumlu ya da olumsuz yönde etkiler.

Okul öncesi çağa nazaran ilkökul çağı çocuklarının duygularında büyük değişimler meydana gelir. Okul çağında öfke, nefret, kıskançlık ve düşmanlık duygularında önemli düzeyde düşmeler meydana gelir. İlkokul çağı çocukları, okul öncesi çağa göre daha bağımsız bir yapıdadırlar. Bu eğilimleri engellendiğinde, çocuğun sinirlendiği ve öfkelenildiği görülür. Çocuğun başarısızlığının yüzüne vurularak yerilmesi, öğüt verilmesi onu öfkelenendirir. Geliştirmiş olduğu değer yargılarına aykırı davranışlara karşı katlanamaz. Öğretmenin öğrencilerine ayrıcalıklı davranması, bir hırsızlık olayı, onun değer yargılarına çok ters düştüğünden, bu tür davranışlara tahammül edemez. İlkokul çağı çocukları, kıskançlıklarını kimi zaman doğrudan kimi zaman da dolaylı yollardan gösterirler. Kıskandıkları kimselerle sert tartışmalara girerler. Karşısındakileri küçük düşürecek şakalar yaparlar. Bazen de kıskandığı kimseyi umursamaz görür, onunla konuşmazlar. Çocuğun yaşı ilerledikçe kıskançlıkla ilgili davranışlar dolaylı bir durum alır. Kıskandığı kimsenin hakkında olmadık söylentiler çıkarırlar. İlkokul (İlköğretim 5. sınıf) son sınıf öğrencilerinde utangaçlık duyguları belirgindir. Utangaçlık duygusu içinde olan çocuklarda sinirlilik, sürekli başını önüne eğme, giysisinin bir yeri ile oynama gibi alışkanlıklar oluşur. İlkokul çağı çocukları; ana babasının, öğretmenin ve

arkadaşlarının kendisini sevmesini, beğenmesini arzu eder. Arkadaşlarının olmasını, onların kendisini aramasını, arkadaş kümeleri içinde kendine ait bir yerin olmasını isterler. Bu çağ çocuklarının sıkı sıkıya arkadaşlık kurduğu kendi cinsinden mutlaka bir arkadaşı vardır (Sert, 2002: 18).

Erinlik çağına erişen bireylerin zevkleri, hoşlandıkları konular oldukça farklılaşır. Bu çağ gençleri karşı cinse ilgi duyar. Onlarla ilgili bilgileri öğrenme ve araştırma uğraşı işine girerler. Kendi görünüşleri ile çok ilgilenirler. Görünüşlerinin arzuladıkları tipte olmamasından rahatsız olurlar. Toplumsal olay ve gelişmelere karşı ilgi duyarlar. Bu, o dönemde birey giyimine çok önem verir. Arkadaşları gibi giyinemeyen genç, bunu bir büyük problem olarak görür. Hatta bundan dolayı aile büyükleri ile tartışma ve ağız kavgalarına tutuşur. Ergenlik yıllarında edinilen arkadaşlıklar, uzun yıllar sürer. Bu arkadaşlıklardan bazıları evlilikle neticelenebilir. Bazıları ise sır arkadaşlıkları biçimindedir. Genç, sırrını paylaştığı arkadaşının söylediklerini kendine saklar. Kişi bu çağda toplumsallaşır ve sorumluluk duygusu gelişir (Binbaşıoğlu, 1982:175).

2.6.4. Toplumsal Gelişim

Toplumsal gelişim, kişinin doğumdan yetişkin oluncaya kadar, başka insanlarla olan ilişkilerinin ve onlara karşı geliştirdiği ilgi ve duygularının tümüdür. Başka bir anlatımla “toplumsallaşma”, kişinin yetişkin çevresinde geçerli olan “norm” (kural olarak kullanılan ilke) ve değer yargılarına uygun bir davranış geliştirme sürecidir (Binbaşıoğlu, 1982:181).

İlkokul çağı çocuğu, okula yeni başladığında, kendisinden beklenilenin farkındadır. Ailesi ve çevresi okula yeni başlayan çocuktan bazı zihinsel ve sosyal beceriler kazanmasını bekler. Erikson (1963), çocuğun aile ortamında kazandığı güven duygusu ile okul başarısı arasında önemli bir ilişki olduğunu savunmuştur. Erikson; “İyi bir ana baba ilişkisi ve ortamı içinde yetişen çocuk, temel güven duygusunu kazandığı için, okulun kendisine getirdiği yeni öğrenme aşamalarını korkmadan karşılayabilir ve başarılı olur. Temel güven duygusunu kazanmamış çocuklar ise tam başarı gösteremezler”. Çok sayıda araştırma Erikson’un bu tespitlerini desteklemiştir (Akt; Cüceloğlu, 1993:385).

İlkokul çağı çocuklarının bir sonraki sosyal gelişim dönemine sağlıklı bir şekilde girebilmeleri için, çocuğun kendisini başarılı bulması gerekir. Başarı ile kendine güven duygusu arasında çok yakın bir ilişki vardır.

Erikson (1963), çocukların “ben başarılıyım” nitelemesini yakalayabilmelerinde ana baba kadar öğretmenlere de önemli yüklemelerde bulunmuştur. Çocukların bazı derslerde başarısız olmaları, onların her alanda başarısız oldukları anlamına gelmez. Bir alanda başarısız olan bir çocuk, bir başka alanda başarılı olabilir. Öğretmen, çocuğun başarı sağladığı alanı bulmasına yardımcı olur, onun başarısı için fırsatlar yaratır ve çocuğa başarıyı tattırırsa, çocuğun kendine olan güveni artar. Başarıdan dolayı takdir edilen çocukta, başarısız olurum korkusu büyük ölçüde ortadan kalkar (Akt; Erden - Akman, 1995: 81).

Çocuğun toplumsal gelişimi için, akran kümelerine girmesi bir zorunluluktur. Çocuk küme içinde arkadaşları ile kurduğu ilişkilerle toplumsallaşır. Böylece başkaları ile yarışmayı, işbirliği kurmayı, başkaları için sorumluluklar yüklemeyi, çalışmayı, haklarını savunmayı, başarılı olmayı ve kendini başkaları ile karşılaştırarak benliğini kazanmayı öğrenir (Başaran, 1991:135).

Yapılan araştırmalar, bireyin çeşitli özelliklerinin güduları etkilediğini göstermektedir. Bunların yanı sıra doğum, ölüm, okul değiştirme, yeni bir işe başlama, trafik kazaları, doğal afetler, vb. gibi kontrol edilemeyen durumların da güduları etkilediği düşünülmektedir.

Doğal afetler (depremler, seller vb), bunları yaşayan topluluklarda kısa ya da uzun dönemli psikolojik etkiler bırakmaktadır (Türk psikoloji Bülteni, 1999: 53).

BÖLÜM III

3. DOĞAL AFETLER VE ETKİLERİ

3.1. Doğal Afetler

Yeryüzünde meydana gelen afetlerin çoğunu doğal afetler oluşturur. Fırtınalar, su baskınları kasırgalar, volkanik olaylar, çığ ve depremler en çok karşılaşılan doğal afetlerdir.

Geniş kitleleri etkileyen doğal afetlerin en çok zarara yol açanlarından birisi de depremlerdir (Sert, 2000: 45).

3.1.1. Deprem

Tabii olayların etkisi altında yerkabuğunda ve bazende üst mantoda meydana gelen kısa süreli sarsıntılara deprem denir. Depremler yer kabuğu içerisindeki herhangi bir noktada, orada bulunan kayalarda birikmiş olan enerjinin sismik dalgalar şeklinde serbest kalması sonucu meydana gelir. Bu noktadan çevreye yayılırlar (Akkuş, 1996:148).

Oluşumları rijit, katı litosfer parçalarının kırılması veya kayması ya da dünyanın iç ısısında meydana gelen artışlara bağlanmaktadır. Genellikle yerkabuğunu oluşturan katı kaya tabakalarında, nadiren de üst mantoda oluşurlar. Pek çoğu da büyük boyutlu yerkabuğu kırıkları olan faylara bağlıdır. Özellikle diri fay adı verilen aktif genç faylar tektonik depremlerin ortaya çıkmasına neden olur. Türkiye’de ve dünyada meydana gelen pek çok önemli deprem bu türdendir. Türkiye’nin deprem olaylarını kontrol eden en önemli etken, ülkeyi bir uçtan öbür uca kadar doğu-batı yönünde kateden Kuzey Anadolu Fayı’dır. Bunun çok benzeri bir kırık da Amerika Birleşik Devletlerinde, California’da San Francisco yakınlarındaki San Andreas Fayı’dır. Bu bölge de dünyanın önemli deprem kuşaklarından biri üzerinde bulunmaktadır.

Depremlerin oluşumuna ilişkin olarak ortaya atılan teorilerden en çok kabul göreni, 1906 San Francisco Depreminden sonra Reid tarafından ortaya atılmış olanıdır. Buna göre; belli bölgelerde biriken elastik deformasyon (şekil değiştirme)

enerjisinin, yerkabuğunu oluşturan katı kayaçların kırılma dayanımını aşması sonucu ortaya çıkan ani kırılma ya da yırtılma hareketi (fay oluşumu) sonunda depremler oluşmaktadır.

Son yıllarda depremlerin asıl kaynağının sürekli ısınan yer içinde oluşan gerilmeler olduğu inancı da birtakım bilim adamlarınca ortaya atılmakta ve kabul görmektedir (Pampal, 1999:2).

3.1.1.1. Depremlerin Yeryüzünde Dağılışı

Yeryüzünde depremlerin en fazla meydana geldiği alanlar, Büyük Okyanus kenarlarıdır. Endonezya adaları, Japonya, Güney Alaska ile Kuzey ve Güney Amerikanın batı kıyılarıdır. İspanya yarımadası ile Kuzey Afrika'yı içine alan ve Alp-Toros dağ sistemleri ile Himalayalara bağlanan, Alp-Himalaya sıradağlar kuşağı, depremlerin çok görüldüğü bir diğer sahayı meydana getirir. Bu kuşak üzerindeki İspanya, Fas, Kuzey Cezayir, İtalya, Yugoslavya, Yunanistan, Türkiye, İran ve Afganistan oldukça çok sarsılan ülkelerdir (Akkuş, 1996:151).

Dünyada yılda magnitüdü 2 ve daha yüksek, yani duyabilecek şiddette bir milyondan fazla deprem olduğu kabul edilmektedir. Sığ odaklı ve etkili deprem sayısı ise yüz bin ile yüz elli bin civarında olmaktadır. Bu kadar çok sayıda depremden yanlıca 5000 kadar, insanlar tarafından hissedilebilir. Bu depremlerin de ancak 1000 kadarı yıkıcı özelliktedir (Pampal, 1999: 51).

3.1.1.2. Türkiye'de Depremler

Tarihin eski çağlarından beri çeşitli uygarlıklara mezar olan Anadolu'da bu durumun nedenlerinden biri, belki de bölgenin depremlerle sürekli sallanmasıdır. Bunun bir sonucu olarak Ege ve Marmara denizi kıyılarında bulunan bazı şehirlerin şiddetli depremlerle yerle bir olup, denizin altına doğru kaydıklarını tarihi kayıtlar göstermektedir. Tarihin ilk çağlarından itibaren sayısız deprem felaketine uğramış bulunan ülkede, yalnızca cumhuriyetin kuruluşundan bugüne kadar geçen zaman içinde can ve mal kaybına yol açan 40 dan fazla deprem olmuş bu depremlerde yüz bin civarında can kaybı meydana gelmiş, 450 000 den fazla yapı da yıkılmış ve ağır hasara uğramıştır. Yapılan istatistiksel çalışmalar her 35-40 yılda bir yıkıcı

depremlerin etkisiyle büyük yerleşim alanlarından birinin yerle bir olduğunu göstermiştir. Bunun en tipik örneği Erzincan'dır. Erzincan ve çevresinde son 1000 yıldan meydana gelen 17 yıkıcı depremden beşinde bu il yerle bir olmuş hayatını kaybedenlerin sayısı 150 000'i geçmiştir. Buna rağmen benzer hatalar tekrarlanmış aynı yerde yanlış yapılaşma sürdürülmüştür.

Görüldüğü gibi 1903–1999 yılları arasında magnitüdü 6.5–7.5 arasındaki 38 depremde 80 000 civarında can kaybı meydana gelmiştir (Pampal, 1999:54).

Ülkemiz, dünya üzerinde yer alan Akdeniz-Himalaya Deprem kuşağının orta bölümünde bulunmaktadır. Bu nedenle, ülkemizde geçmişten bugüne sık sık depremler olmuş ve çok sayıda can ve mal kaybına yol açmıştır. Eğer tedbir alınmazsa, üzücü olayların yaşanmasına gelecekte de devam edilecektir.

Anadolu'nun kuzeyinde çok büyük bir kırık hat bulunmakta ve buna Kuzey Anadolu Fay Hattı (Kırık Hattı) denmektedir. Bu Fay hattı, Marmara Denizi'nden başlayıp, Bolu, Çorum, Erzincan, Erzurum üzerinden İran'a doğru uzanmaktadır. Diğer taraftan, güneyden Amik Ovası-Kahramanmaraş-Malatya-Elazığ üzerinden gelen Doğu Anadolu Fay Hattı Bingöl-Kahramanmaraş-Malatya-Elazığ üzerinden gelen Doğu Anadolu Fay Hattı ile birleşmektedir. Bu iki fay hattından başka küçük çaplı fay hatları da bulunmaktadır. Şüphesiz bu fay hatları, aynı zamanda deprem kuşaklarına denk gelmektedir.

Tarihi devirlerde de büyük çaplı 15 ayrı deprem kaydedilmiş olup, bunlarda ölen insan sayısının yaklaşık 285 bini bulunduğu tespit edilmiş, bu depremlerden 4'ü Erzincan'da olmuş ve 54 bin Erzincan'lı hayatını kaybetmiştir.

Ayrıca, ülkemizde, sadece 1902-1999 yılları arasında, 110 ayrı deprem olmuş ve toplam 83 binden fazla vatandaşımız hayatını kaybetmiştir. Şüphesiz bu rakamlar resmi makamların açıkladığı verilerden alınmıştır. Ancak, resmi kayıtlara girmeyen çok sayıda ölü olduğu bilinen bir gerçektir. Özellikle geniş bir bölgeyi etkileyen depremlerde kayıt dışı ölü sayısı hayli fazladır (Özey, 2001: 43).

3.1.1.3. Sultandağı Depremi

3 Şubat 2002 günü meydana gelen, özellikle Afyon ile Akşehir arasındaki koridoru etkileyen ve Richter ölçeğinde 6.1 büyüklüğündeki Sultandağı depremi sığ

odaklı bir deprem olup; 43 vatandaşımızın yaşamını yitirmesine, 277 kişinin yararlanmasına ve 150 yapının yıkılmasına neden olmuştur. 6-8 Şubat 2002 tarihlerinde Hacettepe Üniversitesi, Jeoloji mühendisliği bölümü öğretim üyelerinden oluşan dört kişilik bir ekip tarafından Afyon ile Akşehir arasında kalan deprem bölgesinde bir inceleme gezisi yapılmıştır. Bu raporda, söz konusu inceleme sırasında gerçekleştirilen gözlemler ve yapılan ön değerlendirmeler sunulmuştur. Bu değerlendirmelere göre, 3 Şubat 2002 Sultandağı depremi orta büyüklükte ve sığ odaklı (H=11 km) bir deprem olup, çok uzun ve sürekli izlenebilen yüzey kırıkları oluşturmamıştır. Yalnızca Çay ilçesinde ve Maltepe köyünde sınırlı bir alanda izlenebilen yüzey kırıklarının genel doğrultusu KD-GB olmakla birlikte; bazı veriler bu depremde, KG-GD doğrultulu Sultandağı fayının da rol oynamış olabileceğine işaret etmektedir. Deprem bölgesinde oldukça geniş bir yayılım gösteren alüvyal çökellerin ve sığ yeraltı suyu tablasının varlığına karşın, yalnızca birkaç lokasyonda ve yerel anlamda bazı sıvılaşmalar meydana gelmiştir. Deprem sırasında kaydedilen en büyük yer ivmesi 113 mg'dır. Ancak, yerel zemin koşulları ve oluşan hasarlar dikkate alındığında, deprem bölgesinin merkezi kısmında etkimiş olan ivmenin daha yüksek olması olasıdır. Deprem sırasında en çok hasar, depremin merkez üstüne en yakın yerleşim olan Çay ilçesi ile yakın civarında meydana gelmiş olup, önceki depremlerde olduğu gibi burada da zemin koşulları, kalitesiz inşaat ve deprem yönetmenlikleri dikkate alınmaksızın yapılan yapı tasarımları önemli rol oynamıştır (Özmen, 2002).

3.2. Deprem Etkileri

Deprem sonrasında bireylerde çeşitli psikolojik tepkiler görülebilir. Bu tepkiler, duygusal, zihinsel, fiziksel ve sosyal yapıda ortaya çıkabilir.

Duygusal Olarak: Geçici bir şok yaşayabilir, korku, öfke, suçluluk, utanç, çaresizlik ve umutsuzluk duyguları hissedebilir ya da hiç bir şey hissetmeden donup kalabilirsiniz.

Zihinsel Olarak: Kafanız karışabilir. Örneğin, günümüzü, saatimizi, nerede olduğunuzu bilemeyebilirsiniz veya şaşırabilirsiniz. Ayrıca kararsızlık, endişe, dikkati toplayamama, unutkanlık, gibi sorunlar yaşayabilirsiniz.

Fiziksel olarak: Gerginlik, yorgunluk, uyuma güçlüğü, bedensel ağrı ve acılar, kalp atışlarında düzensizlik, bulantı, iştah artması ya da azalması, ani irkilmeler, tedirginlik vb. bedensel sıkıntılar yaşayabilirsiniz.

Sosyal Olarak: İş hayatında, okulda, arkadaşlık ve evlilik ilişkinizde ya da anne ve baba olarak sorunlar yaşayabilirsiniz. Huzursuzluk, güvensizlik, insanlardan uzaklaşma, kendini reddedilmiş ya da terk edilmiş gibi hissetme, aşırı yargılayıcı ve suçlayıcı olma, her şeyi kontrol altında tutma isteği ve genel olarak bir ilgi azalması gibi sorunlar da ortaya çıkabilir.

Doğal afet yaşayan birçok insan yukarıda özetlenen bu tür tepkileri gösterebilirler ancak kısa bir süre sonra bazı kişiler bunlardan büyük ölçüde kurtulurlar, hatta eskisine göre daha da güçlenebilirler. Bazı kişiler ise travma sonrası stres bozukluğu kaygı bozuklukları ve depresyon dediğimiz bir takım psikolojik belirtiler gösterebilirler (Türk Psikologlar Derneği, 1993: 11-12).

3.2.1. Travma ve Travma Sonrası Stres (TSS) Tepkileri

Travmatik bir olay “herhangi bir kişi için, aşırı derecede örseleyici veya başa çıkması zor olan, kişinin varlığını tehdit eden, hatta öleceğini düşündürebilen, normal yaşamın dışındaki herhangi bir olay” olarak tanımlanır. Şiddetli bir deprem travmatik olayın tipik bir örneğidir ve depremi yaşayan herkes bu olayın ne kadar korkutucu olduğu hakkında bir fikir sahibidir. Çocuklar açısından bakıldığında, normal zamanlarda da trafik kazası geçirmek, herhangi bir kazaya tanık olmak, tacize uğramak, bir yakının ölümünü görmek, yaralanmak veya yaşamı tehdit eden başka bir olaya maruz kalmak travmatik olaylar olarak nitelendirilebilir (Psikoeğitim El Kitabı, 2000: 9).

3.2.1.1. Travmatik Olaylara ve Kayıplara Verilen Tepkiler

Doğal afetler, kaza, ölüm gibi travmatik olayların ardından çocuklarda yaygın olarak görülen iki grup tepki vardır. Bunlardan birincisi, doğrudan doğruya travmaya maruz kalmaktan kaynaklanır ve çocukların kendilerini tehlikede hissetmeleri, dramatik olaylara tanık olmaları gibi yaşantılar içerir. Bu tip yaşantılar travma tepkileri dediğimiz tepkileri ortaya çıkarırlar. Tamamen normal kabul

edilmekle birlikte, bu tepkiler bireyler için çok şiddetli ve korkutucu olabilirler. Yetişkinler gibi çocuklar da travma tepkileri gösterebilirler. Bu tepkiler travma sonrasında koşulların düzelmesine bağlı olarak zamanla azalır, ancak bazı kişiler uzun bir süre bu tepkileri vermeye devam edebilirler.

İkinci grup tepkiler ise travma sırasında ve sonrasında oluşan anne-baba, diğer aile üyeleri, arkadaş ve yakınların kaybedilmesiyle ve ev, ailenin mal varlığı gibi diğer kayıplarla bağlantılıdır. Kayıplarla sonuçlanan travmatik yaşantıdan sonra şiddetli üzüntü tepkileri hissetmek normaldir, bazı çocuklarda bu tepkiler epeyce uzun sürebilir ve hatta depresif tipte bazı tepkilere de yol açabilir (Psikoeğitim El Kitabı, 2000: 9-10).

Deprem, diğer pek çok doğal felaket gibi ani olması ve yarattığı sonuçlar açısından psikolojik anlamda bir travma olarak kabul edilmektedir. Yurdumuzun Marmara Bölgesinde etkili olan ve “yüzyılın depremi” olarak anılan 17 Ağustos 1999 depremi, binlerce can kaybına, pek çok ailenin evsiz kalmasına, yararlanmaya ve çok büyük miktarlarda mal kaybına yol açtı. Pek çok aile ve çocuk evlerinden ve yaşadıkları yerlerden uzaklaşmak zorunda kaldılar. Bu insanlar, ailelerini, akrabalarını, arkadaşlarını ve kaybettiler. Aynı zamanda evlerini ve sahip oldukları özel eşyalarını kaybetmenin acısını yaşadılar.

Travma sonrası stres tepkileri genel olarak üç grupta ele alınır:

1. Depremle ilgili sahneler tekrar tekrar yaşanır. Olayın zihinde yeniden canlanmasına yol açan her ses, koku, görüntü ve benzeri duyuların yol açtığı duygusal ve fiziksel tepkiler sonucu çocuk, o anı tekrar yaşıyormuş gibi davranır.

2. Depremi hatırlatan yerlerden, insanlardan ve diğer ipuçlarından kaçınma çabası vardır. Bu da bireyin yaşamdaki pek çok şeye karşı ilgisinin kaybolmasına yol açabilir. Hatta bazı durumlarda bu tepkiler, gençlerin kendilerini diğer insanlardan koparmalarına ve içlerine kapanmalarına yol açabilir.

3. Beden, tehlike hala devam ediyormuş gibi fiziksel tepkiler verir. Çocuk ve gençlerde görülebilecek bu tepkilerden bazıları, her an deprem olacakmış gibi bir uyarılma, kolaylıkla ürme ve diken üstünde olma, gerginlik, öfke patlamaları, uykuya dalma, uyumada güçlük ve dikkati toplayamamadır (Türk Psikolojisi Bülteni, 1999: 68).

Stres tepkilerinin yanı sıra çocuk ve ergenin ruh sağlığını tehlikeye atan bir diğer durumda depresyon riskidir. Depresyon, stres tepkilerinden farklıdır ve farklı belirtiler gösterir. Bunlar; yoğun bir hassasiyet, iştah kaybı, dikkati toplamada güçlük, yaşamadan alınan zevk ve yaşama olan ilginin önemli ölçüde azalması, yorgunluk, enerji kaybı, kendini değersiz bulma, suçluluk duyguları, umutsuzluk ve intihar düşünceleridir.

Depresif tepkiler bazen çok ciddi olabilir ve şu sonuçlardan bazılarına yol açabilir:

1. Okul başarısında ciddi bir düşüş ve öğrenme güçlüğü,
2. Kendini sosyal ilişkilerden uzaklaştırma,
3. Normal yaşam etkinliklerine ilgi göstermeme,
4. Alkol veya uyuşturucudan medet umma,
5. Depresyonu gizlemeye çalışan davranışlar (neşeli gibi görünmeye çalışma),
6. İntihar girişimleri.

Tüm stres tepkileri günlük yaşantıyı aksatır. Depremle ilgili anılar, dikkati ve konsantrasyonu kesintiye uğratar, öğrenmeyi ve okul başarısını ciddi bir şekilde zedeler. Deprem öncesini anımsatan etkinlik ve ilgilerden kaçınma, ergenin bugünkü etkinliklerini, ilgilerini, düşüncelerini ve gelecekle ilgili planlarını sınırlar. Bazen travmayı birlikte yaşayan aile üyeleri, travmadan sonra birbirlerine travmayı anımsatıcı uyaran etkisi yaparlar. Bu yüzden de acı çekmemek için birbirlerinden uzak durmayı tercih edebilirler.

Uyku, konsantrasyon ve dikkat problemleri, ders çalışmayı ve okul başarısını etkiler. Özellikle ergenler yaşanan yoğun duygulardan uzaklaşmak için alkol ve uyuşturucu kullanabilirler. Pervasız ve kendi kendilerine zarar verici davranışlar içine girebilirler. Bu saldırgan davranışların yanı sıra bazen de tutarsız bir biçimde içine kapanma ve yapabileceklerini de yapmaktan kaçınma davranışını gösterebilirler (Türk psikoloji Bülteni, 1999: 70).

3.2.1.2. Travma Sonrası Stres Tepkileri

1999'daki depremler gibi korkunç afetler sonrasında çok şiddetli travma tepkilerinin ortaya çıkması tamamen normal kabul edilmelidir. Travma sonrası stres tepkilerinin en sık rastlananlarından bazıları aşağıda ele alınmıştır. Kişilerin yaşantılarıyla doğrudan bağlantılı olan travma sonrası stres tepkilerini üç ana grupta toplamak mümkündür:

1. İstenmeden akla gelen düşünce ya da görüntüler: Bu düşünce ve görüntüler, kişinin hatırlamayı isteyip istememesinden bağımsız olarak, travma sırasında olup bitenler hakkında aklına gelen anılardan oluşur. Genellikle akla, travmatik olayların en acı ve sıkıntı verici bölümleri gelir. Hatta kişiler her şey yeniden oluyormuş gibi travmatik olayı yeniden yaşarlar ve yaşanan her şeyi “görüyor” gibi olduklarını ifade edebilirler. Bazı kişiler kafalarında sanki bir kamera varmış ve filmi geriye sarmış gibi hissettiklerini ve travmatik olayın görüntülerinin yarı sıra, ses ve koku da duyduklarını, hatta hareketleri hissettiklerinin belirtebilirler (Örneğin, zemin sallanıyor gibi “hissederler”). Yukarıda sözü edilen bu travma tepkileri çok korkutucu olabilirler, ancak travmatik olaylardan sonra bunları hissetmek tamamen normaldir.

2. Kaçınma Tepkileri: Kaçınma tepkisi, kişinin travmatik olayla ilgili olan düşünceler, duygular, etkinlikler ve mekânlardan kaçınmasına işaret etmektedir. Kişi açısından olup bitenler o kadar acı vericidir ki kişi kendisine travmayı hatırlatabilecek her şeyden uzak durarak adeta olup biteni tümüyle unutmaya çalışmaktadır. Travmatik olaylara maruz kalan pek çok kişide istenmeden akla gelen anılar ortaya çıkar. Bunlar çok acı verici olduğu için kişi bu anılardan ve bunların aklına gelmesine yol açan her şeyden kaçınmaya çalışır. Bu durum yaşamla ilgili etkinliklere ilgi duymamaya, kendini başkalarından uzak hissetmeye, duyguların sınırlandırılmasına ve olumsuz bir gelecek beklentisine yol açabilir.

3. Aşırı Uyarılma Tepkileri: Anılar (görüntüler, sesler, kokular), kaçınma tepkileri gibi travmatik bir olaydan sonra ortaya çıkan belirtilerin çok güçlü bir fizyolojik temel vardır. Travmatik olaylar insan bedeni ve zihni açısından korkunç bir şoktur ve aşırı bir fizyolojik uyarılmaya yol açabilir. Bu aşırı uyarılma hızlı kalp atışı, avuç içlerinin terlemesi, konsantrasyon sorunları ve uyku güçlükleri gibi

belirtiler ortaya çıkarır. Travma sonrasında olay anını hatırlatan herhangi bir uyarıcı ile karşılaşıldığında kişiler yeniden travmatik olay oluyormuş gibi hissedebilir ya da belli bir yer onlara yaşadıkları travmayı hatırlatabilir ve beden otomatik olarak tekrar aşırı bir fizyolojik uyarılma durumuna geçer. Bu fizyolojik tepkiler, kas ağrıları, sırt ağrısı veya karın ağrısı gibi belirtilere de neden olabilirler.

Travma sonrası stres tepkisi temelde bir kaygı tepkisidir. Bu tepki sırasında bireyin bedeni ve zihni sanki bir tehlikeye maruz kalmış gibi tepki verir. Çocuklar travmatik bir olaydan sonra aşağıda belirtilenler gibi belirgin olmayan kaygılar geliştirebilirler:

1. Okul, sosyal yaşam ve gelecek gibi alanlarda ortaya çıkan sürekli bir kaygı hali,

2. Avuçlarının terlemesi, titreme, mide sorunları, baş ağrıları, kas gerginliği gibi fiziksel uyarılmışlık belirtileri,

3. Karanlıktan, belirli hayvanlardan ve başkalarının önünde konuşmadan aşırı korkma: Bu korkuların bir kısmı, 7-10 yaş arasındaki çocuklarda yaşa bağlı olarak ortaya çıkan normal gelişimsel korkulardır ve hiçbir müdahalede bulunulmasa bile kendiliğinden ortadan kalkarlar. Travma sonrası kaygı tepkisi olarak nitelendirilmeler için bu korkuların aşırı boyutlarda olması gerekir.

4. Sevilen birisinden ayrılma korkusu, özellikle küçük çocuklar ayrılık kaygısı belirtileri gösterebilirler.

5. Şiddetli Üzüntü ve Depresyon: Hepimiz zaman zaman kendimizi kederli ve üzgün hisseder, hatta bazen ağlarız. Kayıplardan sonra şiddetli üzüntü tepkileri vermek ve kaybedileni özlemek normaldir. Bunlar, kişiye rahatlama duygusu veren ve diğer kişilerin desteğini almak için harekete geçmesine yol açan sağlıklı tepkilerdir. Ancak, depresif belirtiler olarak adlandırılan bu tepkiler uzun süre devam ederse ve ödev yapmak, yemek yemek, uyumak ve arkadaşlarla oynamak gibi günlük işlevlerde bozulmaya yol açarsa bir ruh sağlığı uzmanından yardım istemek gerekebilir. Travmatik yaşantı sonrasında normal kabul edilen bazı depresif tepkiler şunlardır:

1. Depresif ya da sinirli bir ruh hali

2. Tüm etkinliklere duyulan ilginin azalması ve bunlardan haz alamama

3. Diyet yapılmadığı halde bariz şekilde kilo kaybı veya artışı
4. Kaybedilen kişiyi özleme
5. Sevilen birinin kaybını kabullenmeme
6. Uykusuzluk ya da aşırı uyuma
7. Aşırı huzursuzluk
8. Aşırı yavaşlık.
9. Enerji kaybı ve derin bir yorgunluk hissi
10. Değersizlik duygusu
11. Aşırı ya da duruma uymayan suçluluk duyguları
12. Konsantre olmada ya da karar vermede zorluk
13. Tekrarlayan ölüm düşünceleri
14. Hayatın yaşamaya değmediğine dair tekrarlayan düşünceler
(Psikoeğitim El Kitabı, 2000: 12-15).

3.2.1.3. Depremın Çocuklar Üzerindeki Genel Etkileri

Depremden sonra çocuklar üzerinde görülen genel etkiler şunlardır:

1. Depremın tekrarlayacağından veya bu felaketin hatırlatan şeylerden (örneğin, ambulans, kepçe, asker, itfaiyeci, siren sesi, toz kokusu, duman gibi) korkabilir,
2. Ani seslerin ve gürültüden korkabilir,
3. Depremden sonraki yaşamı konusunda endişeli olabilir,
4. Yetişkinlerin depremi ve sonuçlarını engelleyememiş olması nedeniyle onlara olan güveni yitirebilir,
5. Deprem öncesine göre daha kolay kırılabilir, küsebilir, ağlayabilir,
6. Önceden sessiz, uyumlu bir çocukken gürültülü ve saldırgan hale gelebilir veya neşeli, girişken bir çocukken utangaç ve ürkek olabilir,
7. Dikkatini toplamada güçlük çekebilir,
8. Her zaman hoşlanarak oynadığı oyunları artık oynamak istemeyebilir,
9. Daha hareketli olup, hareketlerini bir türlü kontrol edemeyebilir,

10. Tek başına uyumaktan korktuğu için anne babası veya diğer bir kişiyle beraber yatmak isteyebilir. Uykuya dalmada güçlük çekebilir,

11. Anne ve babasını gözünün önünden ayrılmak istemeyebilir, yalnız kalmaktan korkabilir,

12. Okula veya yuvaya gitmek istemeyebilir.

13. Parmak emmek, altına kaçırmak gibi daha küçük yaşlarda gösterdiği davranışları tekrar sergilemeye başlayabilir,

14. Mide bulantısı, karın ağrısı, baş ağrısı, kusma gibi fiziksel tepkiler gösterebilir,

15. Anne babasının istemediği ancak kendisinin yaptığı bir davranıştan veya söylediği sözden dolayı depremin meydana geldiğini düşünebilir ve bunun için suçluluk hissedebilir,

16. Konuşmakta güçlük çekebilir,

17. Küçük çocuklar tekrar tekrar depremle ilgili oyunlar oynayabilir,

18. Büyük çocukların bazıları hep deprem hakkında konuşmak isterken, bazıları bunun konuşulmasından hoşlanmayabilir ve kendisinde konuşmayabilir (Türk Psikoloji Bülteni, 1999: 79-81).

3.2.1.4. Depremlerin Okul Çağındaki Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Bu yaş grubundaki çocuklarda bebeksi davranışlar oldukça yaygın biçimde görülebilir. Çocuk ya tam olarak içe kapanır ya da daha saldırganlaşır. Depremde özellikle oyuncaklarının, kendisine armağan olarak verilmiş olan eşyaların ve beslediği ev hayvanlarının kaybından çok etkilenirler.

6-14 yaşları arasındaki bir çocuk:

1. Daha sinirli olabilir; arkadaşları ve kardeşleriyle geçinmekte zorlanabilir,
2. Saldırgan davranışlar gösterebilir ya da içine kapanabilir. Oyun oynamak istemeyebilir,

3. Anne babasının dikkatini çekmek için kardeşleriyle yarış içine girebilir,

4. Arkadaşlarıyla ya da aile üyeleriyle birlikte olmak istemeyebilir, ya da anne babasının yanından hiç ayrılmayabilir,

5. Okula gitmek istemeyebilir,
6. Kendini halsiz hissedebilir, sınıfta uyuyakalabilir,
7. Okul başarısı düşebilir,
8. Dikkatini toplamada zorlanabilir,
9. Geceleri kâbus görebilir, iyi uyumayabilir,
10. Sanki hiç bir şey olmamış ya da hissetmiyormuş gibi görünebilir,
11. Sık sık ağlayıp sızlanarak mızımlık yapabilir,
12. Yedirmenizi ve giydirmenizi isteyebilir,
13. Baş ağrısı, görme ve işitme ile ilgili şikâyetlerde bulunabilir,
14. Israrlı kaşıntıları olabilir,
15. Mide bulantısı görülebilir,
16. Tam olarak açıklayamadığı ağrılardan şikâyet edebilir,
17. Rüzgâr, yağmur ve fırtına gibi diğer doğa olaylarından korkabilir,
18. Söz dinlemeyebilir,
19. Başından geçenlerle ilgili olarak sürekli konuşmak isteyebilir,
20. Daha önce olmayan tikler gösterebilir,
21. Konuşmada güçlük çekebilir, kekeleyebilir,
22. Depremde yaşadıklarını abartabilir ya da çarpıtabilir,
23. Dünya ve kendi gelecekleri hakkında olumsuz tutumlar,
24. Kendi korkuları ve travmaya verdikleri tepkilerle ilgili endişe; özellikle kendilerini suçlu ve çaresiz hissetme gibi tepkilerinin anormal olup olmadığını merak etme,
25. Risk-alma veya duygularını davranışlarla dışa vurma davranışları (örneğin okuldan kaçma, rast gele cinsel birliktelik, madde kullanımı) ,
26. İştah ve uyku sorunları, günlük etkinliklere karşı ilgi kaybı, okul sorunları,
27. Travmatik yaşantıdan sonra almak zorunda kaldıkları sorumluluklar nedeniyle yetişkinliğe erken girme,

28. Ana-babalarla çatışma ve tartışmaların artması (Psikoeğitim el kitabı, 2000: 16).

3.3. İlgili Araştırmalar

Yapılan literatür taramasında depremin öğrenci başarılarına ve öğrenme düzeylerine etkileri ile ilgili araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak bazı araştırmalarda deprem ve bunun gibi doğal afetlerin çocuklar üzerindeki etkileri ile ilgili bölümlere yer verilmiştir.

Depremin çocuklar üzerindeki etkileriyle ilgili araştırmalardan, Aytaç ve Bayram (2000) tarafından hazırlanan Marmara depremi sonrası bireylerdeki stres tepkilerinin analizi isimli çalışma yapılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, 1999 yılında kısa aralıklarla meydana gelen ve yurdumuzun büyük bir alanını etkileyen Marmara depremlerini yaşamış olan bir kısım insanların stres tepkilerini ve bu tepkilerin cinsiyet-yaş ve ailesinden birini yitirme ile ilişkisini incelemektir.

Araştırma; Marmara depremlerinden yaklaşık beş ay sonra, depremin etkilediği Marmara bölgesindeki Sakarya, Adapazarı, Gemlik, İstanbul Kartal ve Avcılar'da depremi yaşayan insanlarla yüz yüze anket tekniği kullanılarak yapılmıştır. Depremin hemen akabinde yapılacak bir araştırmada kişilerin stres düzeylerinin oldukça yüksek olacağı var sayılarak araştırma, depremden bir müddet sonra yapılmıştır. Anket cevaplandırılan 250 kişiden 13'ünün cevaplarındaki tutarsızlık nedeniyle kapsam dışında bırakılmış, geriye kalan toplam 237 anket değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırmada, deneklerin sosyo-demografik özellikleri, deprem deneyimleri, stres oluşumları ve davranışsal, fizyolojik, duygusal tepkileri ölçülmeye çalışılmıştır. İki kısımdan oluşan anketin ilk kısmında kimlik bilgilerini ölçmek amacıyla 18 soru yer almış, 42 soru ile de derecelendirilmiş ve ölçek yardımı ile bireylerin stres tepkileri ölçülmeye çalışılmıştır. Böylece toplam 60 sorudan oluşan anketler, eğitilmiş anketörler aracılığı ile depremin ağır hasarlar yaptığı yerleşim yerlerindeki bireylere rassal örnekleme yöntemi kullanılarak uygulanmıştır.

Marmara depreminin oluşturduğu bireylerdeki stres tepkilerinin analiz edilmeye çalışıldığı bu çalışmada, öncelikle verilerin iç tutarlılığını ölçmek amacıyla ilgili veri grubuna güvenilirlik analizi uygulanmış ve hemen hemen hiç ölçüm hatası bulunmayan bu veri grubundan hiçbir değişken çıkarılmadan faktör analizine tabi tutulmuştur. Faktör analizi ile teorisi Hans SELYE tarafından ortaya çıkarılan ve Genel Uyum Sendromu olarak bilinen stres aşamalarına bağlı olarak ortaya çıkan tepkilerin aynı olduğu görülmüştür. Bir diğer ifade ile stresin birey üzerinde oluşturduğu kaygıdan kurtulmak amacıyla organizmanın gösterdiği çeşitli tepkiler, davranışsal, duygusal ve fizyolojik boyutuyla karşımıza çıkmıştır. Ayrıca stresin ve organizmanın oluşturduğu bilinçli ve bilinçsiz tepkilerin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği ANOVA Analizi ve KENDALL Tau b&c katsayıları ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak, depremin birey üzerinde yarattığı stres tepkilerinin öncelikle cinsiyete bağlı olarak değişiklik gösterdiği anlaşılmıştır.

Ekşi (1999) ve çalışma ekibi tarafından, depremi yaşayan çocuk ve gençlerin bu felaketten örselenip örselenmediklerini ve onlarda Travma Sonrası Stres Bozuklukları belirtilerinin gelişip gelişmediğini incelemek amacıyla bölgedeki okullarda öğrenciler üzerinde araştırma yapılmıştır. Dört ay süren araştırmaya, olası Akut Stres Bozukluğu belirtilerinin ortadan kalkması göz önüne alınarak depremden iki ay sonra başlanmış, altıncı ay sonunda tamamlanmıştır.

Yapılan araştırmaya, deprem felaketinden 2-6 ay sonraki dört aylık dönemde ciddi biçimde örselendikleri belirlenen 10-16 yaş grubundaki öğrenciler seçilerek, yarı yapılandırılmış psikiyatrik görüşme yöntemiyle incelenmişlerdir. İncelemeler sonunda 12 öğrenciye Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve uyarılma belirtilerinin aşırı düzeyde olduğu görülmüştür.

Araştırma sonunda yapılan vaka açıklamalarında, depremi tekrar tekrar yaşama, depremle ilgili sahne, görüntü, ses, koku ve tekrarlayan düşüncelerin üç ile beş ay arası devam ettiği ve bu olguların yanında depremi çağrıştıran durumlarda fizyolojik tepkilerin de gösterildiği belirtilmiştir (Türk Psikiyatri dergisi, 2000:309-317).

Kobe depreminden sonra Japonya'da yapılan çalışmalarda, Japon çocuklarında regresyon belirtilerinin daha öne çıktığı ve ailelerin bu dönemde bu

çocuksu özellikleri kabullendikleri ve de daha ileride büyük sorunların yaşanmadığı belirtilmiştir.

Ülkemizde 9-13 yaş grubu çocuk ve gençlerle yapılan bir çalışmada, kızlar daha fazla sayıda ve daha yoğun olarak korku bildirmişlerdir (Erol- Şahin, 1995). Bu sonuç önceki çalışmalarla aynı doğrultuda bir bulgudur. En yoğun olarak bildirilen 10 korku maddesi değerlendirildiğinde ise anne babanın ölümü ve ayrılıkla ilişkili maddeler en üst sırada yer almıştır. Bunu dini içerikli korkular (cehennem, şeytan, dini bir kuralı çiğneme) izlemiştir. Kendine gelebilecek tehlike ve fiziksel örselenmeler, sosyal korkular ve hayvan korkuları da en sık rastlanan korkular arasında yer almaktadır. Bu çalışmanın faktör analizinde deprem korkusu, bilinmeyenden korku olarak adlandırılan maddeler arasında yer almış ve çocukları %53'ü tarafından bildirilmiştir (Türk Psikoloji Bülteni, 1999: 57).

Afetlerin psikolojik etkilerini inceleyen çalışmalar, bu felaketi yaşayanlarda çeşitli psikolojik sorunlar ve tepkiler bulunduğunu ortaya koymakla birlikte, afetin psikolojik sonuçlarının afetzedenin ve afetin belirli özelliklerine bağlı olabileceğini göstermiştir. Özellikle bu etkilenmenin cinsiyete ve kişinin psikolojik yapısına bağlı olarak değiştiği görülmektedir. Örneğin, kadınların ve afet öncesi psikolojik sorunları olanların afetten çok daha fazla etkilendikleri anlaşılmıştır. Ayrıca afetin beklenmedik bir zamanda, özellikle herkesin uykuda olduğu bir saatte ortaya çıkmasının yanı sıra, afete karşı hazırlıklı olmamanın, afetin geniş bir bölgeyi yaygın olarak etkilemesinin afet sonrası yaşanan psikolojik sorunlarla ilişkili olduğu görülmüştür (Aytaç- Bayram, 2000: 43).

Ülkemizde, depremin öğrenciler üzerindeki etkilerini tespit etmek ve bu olumsuzlukları gidermek amacıyla en kapsamlı çalışma, Milli Eğitim Bakanlığı ve UNICEF'in işbirliği ile hazırlayıp uygulamış olduğu "Psikososyal Okul Projesi"dir.

Psikososyal Okul Projesi, deprem sonrası oluşan olumsuz psikolojik etkiyi azaltmak ve kontrol algısını yeniden oluşturmak amacıyla hazırlanan, birbirini tamamlayıcı iki tür çalışmadan oluşmaktadır. İlk çalışmada, doğrudan öğretmenlere yardım edilerek, onlar için destek gruplarının düzenlenmesi, bu sayede de dolaylı olarak çocuklara ulaşılması amaçlanmış, ikinci çalışmada da sınıf ve grup düzeyinde müdahalelerle, çocuklara doğrudan yardım sağlanmıştır. Program, yaşanan bir felaketin ardından oluşabilecek normal psikolojik tepkiler hakkında, öğretmenlere,

anne-babalara ve çocuklara, detaylı bilgi vermeyi amaçlayan güçlü bir psiko-eğitim sürecinden oluşmuştur. Projenin etkililiğini değerlendirmek üzere, Ankara Üniversitesi Psikoloji Bölümüne bağlı üç kişilik bir ekibe ve Orta Doğu Teknik Üniversitesinden bir danışmana görev verilmiştir.

Şahin N.H. ve diğerleri (2000), Eylül (1999) ile Haziran (2000) tarihleri arasında uygulanan Psikososyal Okul projesinin etkililiği üzerine çalışmalar yapmışlardır.

Yapılan çalışmada, proje kapsamında öğrencilere uygulanan Sınıf Temelli Müdahale Grupla Psikolojik Danışma ve Psikoeğitim programının etkilerini belirlemek için örneklemeler alınmış ve sonuçlar yorumlanmıştır.

Sınıf Temelli Müdahale Programı: Bu çalışma, Sınıf Temelli Müdahale Çalışma Grubu öğrencileri ile Bekleme Listesi Karşılaştırma Grubu öğrencileri arasındaki karşılaştırmaları kapsamaktadır. Her iki gruptaki öğrenciler benzer yaşlarda fakat farklı okullardandır. Çalışma örneğine, 6-11 yaşları arasında 789 öğrenci, 12-16 yaşları arasında 644 öğrenci seçilmiştir. Buna göre;

1. 6-11 yaş grubundaki öğrencilerden, 369'u sınıf temelli müdahale çalışma grubunu, 420'si bekleme listesi karşılaştırma grubunu oluşturmuştur.

2. 12-16 yaş grubundaki öğrencilerden, 369'u Sınıf Temelli Müdahale Çalışma Grubunu, 275'i Bekleme Listesi Karşılaştırma Grubunu oluşturmuştur

Yapılan çalışmada, 6-11 yaş grubundaki çocuklara, Demografik değişkenler ve Deprem Yaşantısı Formu, Travma Sonrası Stres Belirtileri Ölçeği, Algılanan Okul Başarısı Ölçeği uygulanmıştır. Sonuçların geçerli ve güvenilir olması açısından bu ölçekler çocuklar ve anne-babaları tarafından cevaplanmıştır.

12-16 yaş grubundaki ergenlere, Demografik bilgiler ve Deprem yaşantıları anketi, olayların etkisi ölçeği, kısa semptom envanteri ve algılanan okul başarısı ölçeği uygulanmıştır.

Yapılan uygulamalar sonucunda, hem Sınıf Temelli Müdahale programına katılan çocuk ve ergenlerde, hem de karşılaştırma grubundaki çocuk ve ergenlerde depremden sonra ortaya çıkan Travma Sonrası Stres bozuklukları, kaygı, depresyon tepkileri ve okul sorunlarında anlamlı azalmalar görüldüğü belirtilmiştir.

Etkililik değerlendirme çalışması genel olarak Sınıf Temelli Müdahale Programının, Travma Sonrası Stres Bozuklukları açısından risk taşıyan ergenlerin Travma Sonrası Stres belirtilerini azaltmak yerine (tekrarlayıcı düşünceler, fizyolojik uyarılar ve kaçınma davranışları), diğer belirtileri azaltmadan etkili olduğunu göstermiştir.

Grupla Psikolojik Danışma: Bu çalışmada örneklem olarak, 6-11 yaşları arası 26 öğrenci, 12-17 yaşları arası 62 öğrenci alınmıştır. Grupla Psikolojik danışma, travma sonrası stres belirtilerini azaltmaya yönelik bazı müdahaleler içerdiğinden, bu müdahalenin, sorunları daha ağır olan ergenler üzerindeki etkilerine bakılması yararlı görülmüştür. Ergenlerde çalışma grubunu 31 öğrenci, karşılaştırma grubunu 31 öğrenci oluşturmuştur.

Yapılan çalışmada 6-11 yaş grubundaki çocuklara, Demografik Değişkenler ve Deprem Yaşantısı Formu, Travma Sonrası Stres Belirtileri Ölçeği, Algılanan Okul Başarısı Ölçeği uygulanmıştır. Sonuçların geçerli ve güvenilir olması açısından bu ölçekler çocuklar ve anne-babaları tarafından cevaplanmıştır.

12-16 yaş grubundaki ergenlere, Demografik Bilgiler ve Deprem Yaşantıları Anketi, Olayların Etkisi Ölçeği, Kısa Semptom Envanteri ve Algılanan Okul Başarısı Ölçeği uygulanmıştır.

Yapılan uygulamalar sonucunda, Psikolojik Danışma gruplarının, 6-11 yaş çocuklarında bedensel belirtileri azaltmada etkili olduğu, Travma Sonrası Stres Bozuklukları yaşayan ergenlerde ise bu etkilerin azalmasında etkili olduğu görülmüştür.

Psikoeğitim Programı: Bu çalışmada örneklem olarak, 593 çalışmaya katılan öğrenci ve 181 çalışmaya katılmayan öğrenci alınmıştır.

Yapılan çalışmada, öğrencilere bilgilendirme toplantıları yapılmış, çeşitli ifade edici oyun tarzı aktiviteler yaptırılmış ve Psikoeğitim anketi uygulanmıştır.

Yapılan uygulamalar sonucunda, çocukların en çok, duygularını ifade edebildikleri, aktiviteye dayalı veya oyuna benzer uygulamalardan yararlandıkları görülmüştür.

Çalışmaya katılan öğrenciler ile katılmayan öğrenciler arasında, depreme ilişkin normal psikolojik tepkiler hakkındaki bilgileri açısından bakıldığında bir fark bulunamamıştır.

Sonuç olarak; Milli Eğitim Bakanlığı ve UNICEF işbirliği ile geliştirilip ilk etapta depremden etkilenen 7 ilde uygulanan ve çalışma ekibi tarafından etkililiği yönünde değerlendirilmesi yapılan proje, çocuklarda gözlenebilir değişimlere yol açmıştır. Bunlar:

1. Çocuklar daha aktif olmuşlar ve bu da proje iyileşme sürecini hızlandırmıştır. Çok ciddi travmalara maruz kalmış olan çocukların korkuları azalmış, daha aktif hale gelmişler, içe kapanık halleri ortadan kalkmış, oyuna ve okuldaki etkinliklere katılmaya başlamışlardır. Depremden sonra okula dönmekten korkan ya da dönmeyi reddeden çocuklar, müdahale programından sonra bu konudaki güçlüklerini yenmişlerdir.

2. Çocukların okulla ilgili görevlerini yerine getirme konusunda motivasyonlarının arttığı görülmüştür. Çocuklar, daha fazla okumaya, yeni şeyler öğrenmek için daha fazla çalışmaya başlamışlardır.

3. Çocukların kurallara uyma, bir arada çalışabilme ve kendilerini bir topluluğun parçası olarak hissetme kapasitelerinin de arttığı görülmüştür. Çocuklar yetişkinlerin kendilerine yardım ettiklerini gördükçe, akranları için daha fazla çaba göstermeye başlamışlar ve bir dayanışma duygusu geliştirmişlerdir.

4. Program çocuklara güç ve önemli yaşantıları ifade etme olanağı sağladığı için iletişim becerinin de gelişmesine yardımcı olmuştur.

Tüm bu gelişmeler göz önüne alınarak proje kapsamlı hale getirilmiş, ülkemizin herhangi bir yerinde meydana gelebilecek travmatik olaylara yardımcı olması açısından, psikoeğitim programının 2001-2002 eğitim-öğretim yılında tüm illerdeki ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında yaygınlaştırılması kararlaştırılmıştır.

BÖLÜM IV

4. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni ve örneklemini, verilerin nasıl toplanacağı ve işleneceği, süre ve olanaklar ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

4.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, depremden etkilenen öğrencilere uygulanacak olan anket sorularıyla gerçekleştirilecektir. Anket soruları, depremin öğrenciler üzerinde ne gibi psikolojik etkiler yarattığı ve bunun öğrenme düzeylerine ve de başarılarına etkilerini ortaya koyacak nitelikte araştırmacı tarafından titizlikle hazırlanacaktır. Ayrıca araştırma, öğrenci, öğretmen ve okul idareleri ile görüşme yapılarak desteklenecek, sonuçları değerlendirilecektir.

4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemini

Araştırmanın evreni, Afyon iline bağlı Bolvadin ilçe merkezidir. Bolvadin ilçe merkezinde yer alan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı İlköğretim ve Lise düzeyindeki okullar hedef olarak alınmıştır. Araştırmanın evreninin Bolvadin olarak seçilmesinin nedeni, 3 Şubat 2002 de meydana gelen Sultandağı depreminden birinci derecede etkilenmiş olması ve araştırmacı açısından daha kolay çalışma imkânlarına sahip olmasıdır.

Araştırmanın örneklemini ise Bolvadin ilçe merkezinden seçilmiş olan; Ahmet Emet ilköğretim okulu, Gazi ilköğretim okulu, Akçeşme ilköğretim okulu ve Bolvadin İlköğretim Okulu öğrencileri ile Bolvadin Anadolu Lisesi ve Bolvadin Lisesi öğrencileridir.

Evren olarak seçilen öğrenciler 12-17 yaş grubunda yer almaktadır. Yapılan araştırmalarda bu yaş grubundaki ergenlerin travma sonrasında depresyon ve kaygı belirtilerini daha belirgin şekilde dışa yansıttıkları gözlenmiştir. Bu tepkilerin öğrencilere ve başarılarına etkilerinin daha iyi anlaşılabilmesi ve daha güvenilir sonuçlar elde edilebilmesi açısından bu yaş grubu öğrencileri evrene seçilmiştir. Bolvadin ilçe merkezinde bulunan okullar ve öğrenci sayıları tablo 4.2.1'de verilmiştir.

Örnekleme alınan okullardan, 330 öğrenci üzerinde anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bu öğrencilere dağıtılan anket formlarının 240 tanesi cevaplanarak geri teslim edilmiştir.

Tablo 4.2.1. Bolvadin İlçe Merkezindeki Okullar İle Öğrenci Sayıları

Okul Sayısı	Kız	Erkek	Toplam
28	2868	3653	6521

Örnekleme alınan okullar ve öğrenci sayıları tablo 4.2.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2.2. Örnekleme Alınan Okullar ve Öğrenci Sayıları

OKUL ADI	KIZ	ERKEK	TOPLAM
Ahmet Emet İlköğretim Okulu	128	136	264
Akçeşme İlköğretim Okulu	85	120	205
Bolvadin İlköğretim Okulu	305	252	595
Gazi İlköğretim Okulu	180	223	403
Anadolu Lisesi	273	308	581
Bolvadin Lisesi	296	315	611
TOPLAM	1267	1354	2621

4.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri, çalışma evrenine giren öğrencilerden anket yoluyla bizzat araştırmacı tarafından toplanmıştır. Veri toplama aracı, depremin öğrenciler üzerinde etkilerini ortaya koyacak olan anket sorularıdır.

Araştırmada kullanılan anket formu, öğrencilerin deprem öncesi ve deprem sonrası yaşantılarında ortaya çıkan değişiklikleri belirlemek, depremlerin, okul başarılarına ve öğrenme düzeylerine olan etkilerini saptamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu form, depremi yaşayıp yaşamamayı, çevrede meydana gelen değişimleri, yaralanma ve bir yakınına kaybetmeyi, okula ve derslere karşı olan ilgiyi, motivasyonu ve psikolojik etkileri kapsayan 35 sorudan oluşmaktadır.

4.4. Verilerin Analizi

Öğrencilerden toplanan anket formları incelenerek tamamı değerlendirmeye alınmıştır. Elde edilen veriler, öğrencilerin verdiği cevaplar doğrultusunda Microsoft Excel programında çetelenerek sayısal veriler haline dönüştürülmüştür. Öğrenciler tarafından her soruya verilen cevaplar tespit edilmiş, yüzdeler haline getirilmiştir. Elde edilen veriler, öğrenci sayıları ve yüzdeler tablo haline dönüştürülmüş ve yorumlanmıştır. Elde edilen veriler, bulgular ve yorum bölümünde sunulmuştur.

BÖLÜM V

5. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgular ve bu bulgulara ait tablolar ile yorumları yer almaktadır.

5.1. Öğrencilerin Sultandağı Depremini Yaşayıp Yaşamadıkları ile İlgili Bulgular

Bu bölümde, öğrencilerin 3 Şubat 2002 tarihinde meydana gelen Sultandağı depremini yaşayıp yaşamadıklarına ait değerler tablolandırılmış ve yorumlanmıştır.

Tablo 5.1.1. Depremden Etkilenen Öğrencilerin Dağılımı

Soru 1	A	B
Öğrenci Sayısı	222	18
Yüzdesi(%)	92,5	7,5

Tablo 5.1.1’de görüldüğü gibi ankete katılan öğrencilerin 222 tanesi (%92,5’i) Sultandağı depremini yaşamış, 18 tanesi (%7,5’i) ise depreme maruz kalmamıştır. Cevabı evet olan, yani deprem felaketini yaşayan öğrenciler bundan sonraki sorularda değerlendirmeye alınmışlardır. Buna göre, ankete katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu depremi yaşamış ve bir şekilde depremden etkilenmişlerdir diyebiliriz.

5.2. Depremde Evi Hasar Gören Öğrenciler İle İlgili Bulgular

Tablo 5.2.1. Depremde Evi Hasar Gören Öğrencilerin Dağılımı

Soru 2	A	B
Öğrenci Sayısı	90	138
Yüzdesi(%)	37,5	57,5

Tablo 5.2.1'e göre depremde evi hasar gören öğrenci sayısı 90 (%37,5), evi hasar görmeyen öğrenci sayısı 138 (%57,5)'dir.

5.3. Deprem Sırasında Yaralanma Durumu İle İlgili Bulgular

Araştırma sonuçlarına göre, depremde 12 kişi (%5) yaralanmış, 210 kişi (%87,5) ise depremden fiziki olarak etkilenmemişlerdir.

5.4. Depremde Herhangi Bir Yakınlarını Kaybetme Durumu ile İlgili Bulgular

Araştırma sonucunda, 6 kişinin (%2,5) depremde herhangi bir yakını kaybettiği, 216 kişinin (%90) ise bir yakını kaybetmediği belirlenmiştir. Depremde öğrencilerin sadece ikinci dereceden yakınlarını kaybettikleri tespit edilmiştir.

5.5. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Okul Sevgilerinin Farklılık Gösterip/Göstermediğine İlişkin Bulgular

Depremden önce ve depremden sonra öğrencilerin okul sevgilerinde bir değişimin olup olmadığının bilinmesi açısından tablo 5.5.1'de sayısal değerler verilmiştir.

Tablo 5.5.1. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Okul Sevgilerinin Farklılık Gösterip/Göstermediğine İlişkin Değerler

Sorular	A	B
AF 6	216 (%90)	12 (%5)
AF 7	204 (%85)	18 (%7,5)

Tablo 5.5.1. incelendiğinde, öğrencilerin depremden sonra okul sevgilerinde %5 oranında bir azalma olduğu belirlenmiştir. Bu durum depremin öğrencilerin okul sevgileri üzerinde olumsuz etki yaptığı şeklinde yorumlanabilir.

5.6. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Derslere Karşı Motivasyonlarının Farklılık Gösterip/Göstermediğine İlişkin Bulgular

Depremden önce ve sonra öğrencilerin derslere karşı motivasyonlarında bir değişimin olup olmadığının bilinmesi açısından tablo 5.6.1’de sayısal değerler verilmiştir.

Tablo 5.6.1. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Derslere Karşı Motivasyonlarının Farklılık Gösterip/Göstermediğine İlişkin Değerler

Sorular	A	B
AF 8	192 (%80)	24 (%10)
AF 10	102 (%42,5)	120 (%50)

Tablo 5.6.1. incelendiğinde, (AF 8) “depremden önce derslere karşı ilgili olma” ve (AF10)daki “depremden sonra derslere karşı ilgili olma” ifadelerine ilişkin olarak öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı fark vardır. Diğer bir deyişle, deprem öğrencilerin derslere karşı ilgilerini etkilemiştir. Yüzde oranlarına baktığımızda, öğrencilerin depremden önce (%80) derse karşı ilgileri çok fazla iken, depremden sonra (%42,5) derse karşı ilgileri ciddi anlamda azalmıştır. Bu durum depremin öğrencilerin derslere karşı olan ilgilerini azalttığı, öğrenme ve algılama düzeylerinin bundan olumsuz yönde etkilendiği şeklinde yorumlanabilir.

5.7. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin İlgilerinin Farklılık Gösterip/Göstermediğine İlişkin Bulgular

Depremden önce ve depremden sonra öğrencilerin derslere karşı ilgilerinde bir değişimin olup olmadığının belirlenmesi için tablo 5.7.1’de değerler verilmiştir.

Tablo 5.7.1. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin İlgilerinin Farklılık Gösterip/Göstermediğine İlişkin Değerler

Sorular	A	B	C	D
AF 17	12 (%5)	36 (%15)	138 (%57,5)	36 (%15)
AF 18	30 (%12,5)	60 (%25)	108 (%45)	24 (%10)

Tablo 5.7.1. incelendiğinde (AF 17)“depremden önce ders çalışmayı ne derece sevme” ve (AF 18) “depremden sonra ders çalışmayı ne derece sevme” ifadelerine ilişkin olarak öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı fark vardır. Deprem, öğrencilerin ders çalışma sevgisini etkilemiştir. Yüzde oranlarına baktığımızda depremden sonra öğrencilerin derslere karşı sevgileri azalmıştır. Bu durum depremin öğrencilerin derslere karşı olan sevgilerini azalttığı, başarının ve öğrenme düzeyinin de bundan etkilendiği şeklinde yorumlanabilir.

5.8. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Dikkat Düzeylerinin Farklılık Gösterip/Göstermediğine İlişkin Bulgular

Depremden önce ve depremden sonra öğrencilerin dikkat düzeylerinde bir değişimin olup olmadığının belirlenmesi için tablo 5.8.1’de değerler verilmiştir.

Tablo 5.8.1. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Dikkat Düzeylerinin Farklılık Gösterip/Göstermediğine İlişkin Değerler

Sorular	A	B	C	D
AF 19	12 (%5)	42 (%17.5)	120 (%50)	48 (%20)
AF 20	24 (%10)	90 (%37.5)	84 (%35)	42 (%17.5)

Tablo 5.8.1. incelendiğinde, ankete katılan öğrencilerin , (AF 19) “depremden önce derslere karşı dikkat düzeyleri” ile (AF 20) “depremden sonra derslere karşı dikkat düzeyleri” arasında anlamlı fark vardır. Deprem öğrencilerin derslere karşı dikkat düzeylerini etkilemiştir. Yüzde oranlarına baktığımızda,

depremden önce %50 olan dikkat düzeyi, depremden sonra %35'e düşmüştür. Bu durum, depremin öğrencilerin derslere karşı olan dikkat düzeylerini olumsuz yönde etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

5.9. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Derslere Aktif Katılımlarının Farklılık Gösterip/Göstermediğine ilişkin Bulgular

Depremden önce ve depremden sonra öğrencilerin derslere aktif katılımlarında bir değişimin olup olmadığının belirlenmesi için tablo 5.9.1'de değerler verilmiştir.

Tablo 5.9.1. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Derslere Aktif Katılımlarının Farklılık Gösterip/Göstermediğine ilişkin Değerler

Sorular	A	B	C	D
AF 21	12 (%5)	48 (%20)	126 (%52,5)	30 (%12,5)
AF 22	18 (%7,5)	84 (%35)	96 (%40)	18 (%7.5)

Tablo 5.9.1. incelendiğinde, ankete katılan öğrencilerin, (AF 21) “depremden önce derslere aktif katılım” ile (AF 22) “depremden sonra derslere aktif katılım” arasında anlamlı fark vardır. Deprem öğrencilerin derslere aktif katılımını etkilemiştir. Yüzde oranlarına baktığımızda, depremden önce derslere fazla ve çok fazla aktif katılım sağlayan öğrencilerin (%65), depremden sonra derslere katılımlarında düşüş (%47,5) gözlenmiştir. Bu durum, depremin öğrencilerin derslere aktif katılımlarını olumsuz yönde etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

5.10. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Ders Çalışmaya Ayırdıkları Sürenin Farklılık Gösterip/Göstermediğine ilişkin Bulgular

Depremden önce ve depremden sonra öğrencilerin ders çalışmaya ayırdıkları sürede bir değişimin olup olmadığının belirlenmesi için tablo 5.10.1'de değerler verilmiştir.

Tablo 5.10.1. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Ders Çalışmaya Ayırdıkları Sürenin Farklılık Gösterip/Göstermediğine ilişkin Değerler

Sorular	A	B	C	D
AF 27	60 (%25)	96 (%40)	60 (%25)	18 (%7,5)
AF 28	72 (%30)	66 (%27,5)	36 (%15)	12 (%5)

Tablo 5.10.1. incelendiğinde, ankete katılan öğrencilerin, (AF 27) “depremden önce ders çalışmaya ayrılan süre” ile (AF 28) “depremden sonra ders çalışmaya ayrılan süre” arasında anlamlı fark vardır. Deprem öğrencilerin ders çalışmaya ayırdıkları süreyi etkilemiştir. Yüzde oranlarına baktığımızda, öğrencilerin depremden önce ders çalışmaya daha fazla süre ayırırken, depremden sonra ders çalışmaya ayırdıkları süre azalmıştır. Bu durum, depremden sonra öğrencilerin ders çalışmaya ayırdıkları süreye bağlı olarak başarılarının ve öğrenme düzeylerinin olumsuz etkilendiği şeklinde yorumlanabilir.

5.11. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Not Ortalamalarının Farklılık Gösterip/Göstermediğine ilişkin Bulgular

Depremden önce ve depremden sonra öğrencilerin not ortalamalarında bir değişimin olup olmadığının belirlenmesi için tablo 5.11.1’de değerler verilmiştir.

Tablo 5.11.1. Deprem Öncesi ve Deprem Sonrası Öğrencilerin Not Ortalamalarının Farklılık Gösterip/Göstermediğine ilişkin Değerler

Sorular	A	B	C	D
AF 29	6 (%2,5)	72 (%30)	78 (%32,5)	60 (%25)
AF 30	30 (%12,5)	60 (%25)	78 (%32,5)	48 (%20)

Tablo 5.11.1. incelendiğinde, ankete katılan öğrencilerin, (AF 29) “depremden önce öğrencilerin not ortalamaları” ile (AF 30) “depremden sonra öğrencilerin not ortalamaları” arasında anlamlı fark vardır. Deprem öğrencilerin not

ortalamalarını etkilemiştir. Yüzde oranlarına baktığımızda, öğrencilerin deprem sonrası not ortalamaları, deprem öncesindeki not ortalamalarına göre düşüş göstermiştir.

Örnekleme bulunan Bolvadin Ahmet Emet İlköğretim Okulu sınıf geçme kayıtları incelenmiştir. Öğrencilerin depremden önceki öğretim yılına ait not ortalamaları 4,49 iken depremden sonraki öğretim yılında not ortalamaları 3,26 olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, depremden sonra öğrencilerin not ortalamalarının düştüğü ve buna paralel olarak okul başarılarının olumsuz etkilendiği şeklinde yorumlanabilir.

5.12. Depremin Öğrencileri Ne Şekilde Etkilediğine İlişkin Bulgular

Depremin öğrencileri ne şekilde etkilediğinin bilinmesi açısından tablo 5.12.1’de öğrenci sayıları ve yüzdelik değerleri verilmiştir.

Tablo 5.12.1. Depremin Öğrencileri Ne Şekilde Etkilediğine İlişkin Değerler

Sorular	A	B
AF 31	120	90
%	50	40

Tablo 5.12.1 incelendiğinde “deprem yaşamış olmak sizi olumsuz yönde etkiledi mi?” sorusuna, ankete katılan öğrencilerin %50’si evet, %40’ı hayır cevabını vermişlerdir. Bu durum, depremin öğrencilerin büyük çoğunluğunu olumsuz yönde etkilediği şeklinde yorumlanabilir. Depremden olumsuz yönde etkilenen ankete katılan öğrencilerin büyük bir kısmı, sürekli deprem korkusu yaşadıkları ve kapalı yerlerde kalmaktan korktuklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin bir kısmı da uyku problemleri yaşadıklarını bildirmişlerdir. Bu durum, depremin öğrenciler üzerinde bazı psikolojik etkiler bıraktığı şeklinde yorumlanabilir.

5.13. Öğrencilerin Deprem Hakkında Konuşmalardan Ne Derece Etkilendikleri İle İlgili Bulgular

Öğrencilerin, deprem konulu konuşmalardan ne derece etkilendiklerinin bilinmesi açısından tablo 5.13.1’de değerler sunulmuştur.

Tablo 5.13.1. Öğrencilerin Deprem Hakkında Konuşmalardan Ne Derece Etkilendikleri İle İlgili Değerler

Sorular	A	B
AF 12	132	78
%	55	32,5

Tablo 5.13.1.incelendiğinde, ankete katılan öğrencilerin %55’i deprem hakkında konuşulardan etkilendiğini, %32,5’i ise etkilenmediklerini belirtmişlerdir. Deprem hakkında konuşulunca ne hissedersiniz? Sorusuna, öğrencilerin %75’i “deprem olacak korkusu”, %13’ü “ölüm korkusu”, %7’si ise “yakınlarını kaybedeceği korkusu” yaşadıkları hakkında görüş belirtmişlerdir. Bu durum, öğrencilerin deprem hakkında konuşulardan olumsuz etkilendiği ve deprem korkusu ile yaşadıkları şeklinde yorumlanabilir.

5.14. Deprem Sonrası Öğrencilerin Davranışlarında Değişiklik Olup Olmadığına İlişkin Bulgular

Deprem sonrası öğrencilerin davranışlarında bir değişimin olup olmadığının bilinmesi açısından tablo 5.14.1’de değerler verilmiştir.

Tablo 5.14.1. Deprem Sonrası Öğrenci Davranışlarında Değişiklik Olup Olmadığına İlişkin Değerler

Sorular	A	B
AF 12	72	144
%	30	60

Tablo 5.14.1. incelendiğinde, ankete katılan öğrencilerin %60'nın deprem sonrasında davranışlarında bir değişim olmadığı, %30'nun ise davranışlarında değişim olduğu görülmektedir. Bu durum, depremin öğrencilerin büyük çoğunluğu üzerinde davranış değişikliği yapmadığı ancak bazı öğrenciler üzerinde farklı etkiler yaptığı şeklinde yorumlanabilir.

Anket sonuçlarına göre, davranışlarında değişiklik hissedenden öğrencilerin %60'ı deprem sonrası içine kapanık olduklarını, % 30'u ise deprem sonrası insanlardan kaçma ve yalnız kalma isteklerinin arttığı yönünde görüş belirtmişlerdir.

Ankete katılan öğrencilerin %70'i depremden sonra gelecekle ilgili beklentilerinde fazla bir değişimin olmadığı, %25'lik bir grubun ise gelecekle ilgili beklentilerinde bir değişimin olduğu görülmektedir. Öğrencilerin gelecek ile ilgili beklentilerinde, %55'i sağlıklı bir yaşam, %30'u mutlu bir aile yaşantısı istedikleri görülmektedir. Bu durum, öğrencilerin gelecek ile ilgili beklentilerini az da olsa etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak sonuçlar çıkartılmış ve problemlerin çözümüne ilişkin çözüm önerileri geliştirilmiştir.

6.1. Sonuçlar

Araştırma sonucunda, anket uygulanan öğrencilerden %92,5'i 3 Şubat 2002 tarihinde meydana gelen Sultandağı depremlerini yaşadıklarını bildirmişlerdir.

Deprem ile öğrencilerin derslere karşı motivasyonları arasında olumsuz bir ilişki görülmektedir. Anket sonuçlarındaki değerlere bakıldığında öğrencilerin deprem öncesinde derslere karşı motivasyonları fazla iken (%80), deprem sonrasında derslere karşı motivasyon (%42,5) olumsuz yönde azalma göstermektedir.

Deprem ile öğrencilerin derslere karşı ilgileri arasında da olumsuz bir ilişki görülmektedir. Anket sonuçlarına göre, depremden önce derslere karşı ilgi (%57,5) fazla iken, depremden sonra derslere karşı ilgi (%45) olumsuz yönde azalma göstermektedir. Bunun nedeni olarak öğrencilerin büyük bir kısmı sürekli deprem korkusu yaşamalarını göstermişlerdir.

Deprem ile öğrencilerin ders çalışmaya ayırdıkları süre arasında da olumsuz bir ilişki görülmektedir. Depremden önce öğrencilerin büyük bir çoğunluğu günde 2 saat ve üzeri zamanını ders çalışmaya ayırırken, depremden sonra bu zamanın azaldığı gözlenmektedir.

Deprem ile öğrencilerin not ortalamaları ve başarı durumları arasında olumsuz bir ilişki görülmektedir. Deprem öncesi öğrencilerin not ortalamaları fazla iken, deprem sonrasında başarı durumlarında azalma gözlenmiştir.

Deprem ile öğrencilerin okul sevgileri ve okula gelme istekleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak depremden sonra öğrencilerin %55'lik bir kısmında okul sevgilerinde azalma gözlenmiştir.

Deprem ile öğrencilerin derslere aktif katılımı ve dikkat düzeyleri arasında da olumsuz bir sonuç görülmektedir. Anket sonuçlarına göre, deprem sonrası öğrencilerin derslere katılmaları ve dikkat düzeylerinde bir azalma gözlenmektedir.

Anket sonuçlarına göre öğrencilerin %50'si depremden olumsuz etkilendiğini ve sürekli deprem korkusu yaşadıklarını belirtmişlerdir. %40 oranında bir grup ise depremden olumsuz etkilenmediklerini belirtmişlerdir.

Deprem ile öğrencilerin gelecekle ilgili beklentileri arasında fazla bir değişme olmadığı gözlenmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu gelecekte sağlıklı bir yaşamı ve mutlu ir aile yaşantısı istediklerini belirtmişlerdir.

6.2. Öneriler

Doğal afetler (deprem, sel, vb.) gibi önemli travmatik olaylardan sonra toplumun yaralarının sarılmasında öğretmenlere ve okullara büyük görevler düşmektedir. Öğretmenler, öğrencilerin depremin psikolojik etkilerinden kurtulmalarına yardımcı olmalıdırlar.

Psikolojik sorunları baş edilemeyecek boyutlara varmış öğrencilerin, vakit geçirmeden tedavi edilmeleri sağlanmalıdır.

Öğretmenler, çocukların sınıf içi davranışlarında ve başarılarında gözledikleri değişmeleri öğrenci velileri ile diyalog haline geçerek çözmeye çalışmalıdırlar.

Öğretmenler, ders işlerken öğrencilerin derse motivasyonlarını sağlayıp, başarı ve öğrenme düzeylerini arttırmak için farklı ve dikkat çekici öğretim metotları uygulamalıdırlar.

Depremin öğrencilerin davranışları ve okul başarıları üzerinde yol açtığı olumsuz etkileri ortadan kaldırabilmek için en yakın Rehberlik Araştırma Merkezi ile iletişim kurulup, yapılan işbirliği ile önerileri doğrultusunda hazırlanan programlar okullarda etkin ve sürekli olarak uygulanmalıdır.

Öğrenci ailelerine, aile içi iletişimin ve aile bütünlüğünün başarı üzerindeki olumlu etkilerini kavratacak bilgilendirme toplantıları yapılmalı, okul ve ailelerin işbirliği içerisinde çalışması sağlanmalıdır.

Okul ve ders dışında gerçekleştirilen boş zaman etkinlikleri öğrenci başarısını arttıracak şekilde planlanmalıdır.

Kiřiliđin temellerinin atılıp, şekillendiği ilköğretim çağında deprem veya herhangi bir nedenle örselenmiş olan öğrencilere yardım sağlamak amacıyla okullarda rehberlik servisleri kurulmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- AÇIKGÖZ, Kamile Ün.(1998). **Etkili Öğrenme ve Öğretme**. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
- Afyon Rehberlik Araştırma Merkezi Raporları. 2002**
- AKKUŞ, Akif. (1996). **Jeomorfolojiye Giriş**. İstanbul: Öz Eğitim Yayınları
- AYDIN, Ayhan. (1999). **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**. Ankara: Anı Yayınları
- AYTAÇ, Serpil ve BAYRAM, Nuran. (2000). **Marmara Depremi Sonrası Bireylerdeki Stres Tepkilerinin Analizi**. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi cilt:2 Sayı 4.
- BACANLI, Hasan. (2001). **Gelişim ve Öğrenme**. Ankara: Nobel Yayınları
- BAŞARAN, İbrahim Ethem. (1991). **Eğitim Psikolojisi**. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- BAŞARAN, İbrahim Ethem. (1996). **Türkiye Eğitim Sistemi**. Ankara: Yargıcı Matbaası
- BİNBAŞIOĞLU, Cavit. (1982). **Eğitim Psikolojisi**. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- CÜCELOĞLU, Doğan. (1993). **İnsan ve Davranışı**. İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları
- D.İ.E.Başkanlığı El Kitabı. (1999). **Deprem Bölgesi Sosyal ve Ekonomik Niteliklerin Tespiti Araştırması**. Ankara: T.C.Başbakanlık
- ERDEN, Gülay. (2000). **Çocuklara Yönelik Afet Sonrası Müdahaleler**. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Psikoloji bölümü Türk Psikoloji Yazıları
- ERDEN, Münire. (1995). **Eğitim Psikolojisi**. Ankara: Arkadaş Yayınları
- ERGİT, Şükrü. (2000). **Milli Eğitim ile İlgili Mevzuat**. Ankara: MEB Yayınlar dairesi bşk. Cilt 1.
- EROL, Neşe ve ÖNER, Özgür.(1999).**Travmaya Psikolojik Tepkiler ve Bunlara Yaklaşım**. Türk Psikoloji Bülteni Cilt.1 Sayı.14
- ERTÜRK, Selahattin. (1972). **Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara: Yelkenetepe Yayınları

- FİDAN, Nurettin. (1996). **Okulda Öğrenme ve Öğretme**. Alkım Yayınları, Ankara
- FİDAN, Nurettin ve ERDEN, Münire. (1993) . **Eğitime Giriş**. Meteksan Matbaacılık, Ankara
- HESAPÇIOĞLU, Muhsin. (1994). **Öğretim İlke ve Yöntemleri**. Geliştirilmiş 3. Baskı: Beta Yayınları, İstanbul
- İZBIRAK, Reşat. (1992). **Coğrafya Terimleri Sözlüğü**. M.E.B.Yay. Öğretmen kitapları dizisi No:157, İstanbul
- KARAHAN, Zeynep.(2000). **Deprem ve Hissettirdikleri**. Türk Psk. Bült. s.136–141 S.16–17
- KARANCI, Nuray.(2000). **Depremlerin Psiko-Sosyal Boyutları: Erzincan, Dinar ve 17 Ağustos Marmara Depremleri**. O.D.T.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, Ankara
- MEB-UNİCEF (2000). **Psiko-Sosyal Okul Projesi, Travma Sonrası Normal Tepkiler**. Psiko- Eğitim el kitabı s.1-67
- MEB-UNİCEF. Psiko-sosyal Okul Projesi (2000). **Çocuklar ve Felaket-Toparlanma Tekniklerinin Öğretilmesi**. Türkiye
- MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI. (1997). **İlköğretim Kurumları Yönetmeliği**. M.E.B. Yayınları–2489, Ankara
- MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI.(2001). **Ergenlik Döneminde Değişim**. M.E.B. Yayınları, Ankara
- ODTÜ Afet Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi yazıları.(1999). **Depreme Karşı Hazırlıklı Olalım**. s.70–77, Ankara
- ÖZDEN, Yüksel.(2000).**Öğrenme ve Öğretme**. 4. Baskı: Pegem Yayınları, Ankara
- ÖZEY, Ramazan. (2001). **Çevre Sorunları**. Aktif yayınevi, İstanbul
- ÖZGÜVEN, İbrahim Ethem. (1999). **Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik**. 1. Baskı: PDREM Yayınları, Ankara
- ÖZMEN, Bülent. (2002). **3 Şubat 2002 Çay (Afyon)Depreminin Eşşiddet Haritası ve Hasar Durumu**. Afet İşleri Genel Md. Deprem Araştırma Dairesi Md. Ankara
- PAMPAL, Süleyman. (2000). **Depremler**. Alfa yay. İstanbul

- SABAN, Ahmet. (2000). **Öğrenme ve Öğretme Süreci**. Nobel Yayınları, Ankara.
- SERT, Ersen.(2002). **Depremi İlköğretim Öğrencilerinin Güdülerini ve Başarı-Başarısızlık Yüklemelerini Etkileme Düzeyi**. S.Ü.Sos.B.Enst. Basılmamış Y.L.Tezi, Sakarya
- TURAL, Ümit.-TOLUN, Hikmet Gaye -KARAKAYA, Işık -EROL, Ayla.-YILDIZ, Mustafa-ERDOĞAN, Sarper. (2001). **Marmara Depremzedelerinde Travma Sonrası Stres Bozukluğuna Eşlik Eden Başka Bir Ruhsal Hastalık Gelişiminin Yordayıcıları**. Türk Psikiyatri Dergisi Sayı.3 Sayfa.175-183.
- Türk Psikologlar Dergisi.(1999). **Erzincan Depremi Sonrası Stres Tepkileri**. VIII. Ulusal Psikiyatri Kong.21-23 İZMİR.
- Türk Psikologlar Derneği Deprem Özel Çalışma Grubu. (2000). **Depremi Psikolojik Sonuçları Tanıma Hafifletme**. T.P.Dern.Yay.
- Türk Psikoloji Bülteni. (1999). **Çocuk Gözüyle Deprem**. Özel Tevfik Fikret İ.Ö.O.I.Kademe Öğrencileri s.93-96 S.15
- Türk Psikoloji Bülteni. (1999). **Depremden Etkilenen Öğrencilere Nasıl Yardımcı Olabilirsiniz?** S.14 s.68-77
- Türk Psikoloji Bülteni. (1999). **Depremi Çocuklar üzerindeki Etkileri**. S.14 s.61-87
- Türk Psikoloji Bülteni.(1999). **Deprem ve İnsan**. s.36–60 sayı:14
- Türk Psk. Derneği Deprem Özel Çal. Grubu (2000) **Afet Yıldönümleri ve Psikolojik Tepkilerimiz**.
- YALIN, Ayşe. (1999). **Çocuk ve Deprem**. Türk Psikoloji Bülteni s.93-96 S.15
- YILMAZ, Banu.(2000). **Travma Sonrası Stres Bozukluğu**. Türk Psikoloji Yazıları T.P:Dergisi.

ÖZGEÇMİŞ

1976 Yılında Kahramanmaraş ili Elbistan ilçesinde doğdum. İlk ve orta öğrenimimi Elbistan'da tamamladım.1994 yılında Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği bölümünü kazandım.

1998 yılında fakülteyi bitirdikten sonra yine aynı yıl Afyon ili Bolvadin ilçesinde sosyal bilgiler öğretmeni olarak göreve başladım.

Halen bu görevi sürdürmekteyim.

EKLER

Ek 1 ANKET FORMU

Sayın öğrenci,

Bu form, depremin okul başarıınıza ve öğrenme düzeyinize olan etkilerini ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Toplanan bilgiler, yalnızca araştırma amacıyla kullanılacaktır. Vereceğiniz samimi cevaplarla bana yardımcı olacağınıza inanıyorum. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Ahmet YILMAZ

S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Öğrencisi

Okulunuz:.....

Cinsiyetiniz: A)Kız B)Erkek

Yaşınız :.....

Siz dahil kaç kardeşiniz?.....

1- 3 Şubat 2002 tarihinde meydana gelen Sultandağı depremini yaşadınız mı?

a)Evet b)Hayır

Eğer cevabınız evet ise aşağıdaki sorulara cevap veriniz.

2- Depremde oturduğunuz ev hasar gördü mü?

a)Evet b)Hayır

3-Deprem sırasında yaralandınız mı?

a)Evet b)Hayır

4-Depremde herhangi bir yakınınızı kaybettiniz mi?

a)Evet b)Hayır

5-Eğer cevabınız evet ise hangi yakınınızı kaybettiniz?

a)Annemi b)Babamı c)Kardeşimi d)Diğer

6-Depremden önce okulunuzu seviyor muydunuz?

a)Evet b)Hayır

7-Depremden sonra okulunuzu seviyor musunuz?

a)Evet b)Hayır

8-Depremden önce derslere karşı ilgi duyuyor muydunuz?

a)Evet b)Hayır

9-Depremden önce derslere karşı ne kadar ilgi duyuyordunuz?

a)Hiç b)Az c)Fazla d)Çok fazla

10-Depremden sonra derslere olan ilginiz azaldı mı?

a)Evet b)Hayır

11-Cevabınız evet ise depremden sonra derslere olan ilginizin azalmasının nedeni ne olabilir?

a)Sürekli deprem korkusu b)Dikkatini toplayamama

c)Herhangi bir yakınını kaybetme d)Diğer(.....)

12-Deprem hakkında konuşmadan etkileniyor musunuz?

a)Evet b) Hayır

Eğer cevabınız evet ise aşağıdaki soruları cevap veriniz.

13-Deprem hakkında konuşulunca ne hissedersiniz?

a)Deprem olacak b)Öleceği yok olacağım c)Yakınlarımı kaybedeceğim d)Çaresizlik

14-Depremi sana neler hatırlatır?

a)Yıkılmış evler b)ambulans c)Üniformalı insanlar d)Yanık kokusu

15-Korktuğunuz zamanlar neler yaparsınız?

a)Uzaklaşırım b)Bunun üstesinden gelebilirim der beklerim

c)Yakında bitecek d)Diğer.....

16-Depremden önce derslere karşı ne kadar ilgi duyuyordunuz?

a)Hiç b)Az c)Fazla d)Çok fazla

17-Depremden önce ders çalışmayı seviyor muydunuz?

a)Hiç b)Az c)Fazla d)Çok fazla

18-Depremden sonra ders çalışmayı seviyor musunuz?

a)Hiç b)Az c)Fazla d)Çok fazla

19-Depremden önce dersleri dikkatli dinleyebiliyor muydunuz?

a)Hiç b)Az c)Fazla d)Çok fazla

20-Depremden sonra dersleri dikkatli dinleyebiliyor musunuz?

a)Hiç b)Az c)Fazla d)Çok fazla

21-Depremden önce ders işlenişinde derslere aktif bir şekilde katılıyor muydunuz?

a)Hiç b)Az c)Fazla d)Çok fazla

22-Depremden sonra derslere aktif bir şekilde katılıyor musunuz?

a)Hiç b)Az c)Fazla d)Çok fazla

23-Depremden önce konuları öğrenme düzeyiniz ne durumdaydı?

a)Hemen anlarım c)Öğrenmem zaman alıyor

b)Birkaç tekrardan sonra anlarım d)Diğer (.....)

24-Depremden sonra konuları öğrenme düzeyinizde bir farklılık var mı?

a)Evet b)Hayır

25-Depremden sonra kendinizde ve davranışlarınızda herhangi bir değişiklik hissediyor musunuz?

a)Evet b)Hayır

26-Cevabınız evet ise nasıl bir değişiklik oldu?

a)İçine kapanıklık b)İnsanlardan kaçma,yalnız kalma isteği

c)Saldırganlık, hırçınlık d)Diğer(.....)

27-Depremden önce günde kaç saat ders çalışıyordunuz?

a)1 b)2 c)3 d)4saat ve üzeri

28-Depremden sonra günde kaç saat ders çalışıyorsunuz?

a)1 b)2 c)3 d)4saat ve üzeri

29-Depremden önce not ortalamanız hangi aralıktaydı?

a)1-2 arası b)2-3 arası c)3-4 arası d)4-5 arası

30-Depremden sonra not ortalamanız hangi aralıkta?

a)1-2 arası b)2-3 arası c)3-4 arası d)4-5 arası

31-Depremi yaşamış olmak sizi olumsuz yönde etkiledi mi?

- a)Evet b)Hayır

32-Deprem üzerinizde ne gibi olumsuz etkiler bıraktı?

- a)Sürekli deprem korkusu yaşıyorum b)Kapalı yerlerde kalmaktan korkuyorum
c)Uyku problemi yaşıyorum d)Diğer(.....)

33-Depremden sonra gelecekle ilgili beklentilerinizde olumlu bir değişme oldu mu?

- a)Hiç b)Az c)Fazla d)Çok fazla

34-Aşağıdakilerden hangisi depremden sonra gelecekteki beklentinizdir?

- a)Sağlıklı bir yaşam c)Ekonomik rahatlık
b)Mutlu bir aile yaşantısı d)Diğer(.....)

35-Şuan içinde bulunduğunuz sosyal çevre gelecekteki beklentilerinizi etkiliyor mu?

- a)Hiç b)Az c)Fazla d)Çok fazla